

ZNANSTVENI SKUP S MEĐUNARODNIM
SUDJELOVANJEM

AFEKTIVNI REŽIMI NORMALNOSTI I NELAGODE

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

28. – 30. rujna 2026.

IMPRESUM

Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem organiziran je u okviru projekta Normalnost i nelagoda: folkloristički i interdisciplinarni pristupi (NORMANEL), NextGenerationEU.

SUORGANIZATORI KONFERENCIJE:

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za strane jezike i književnosti Sveučilišta u Udinama, Italija

ORGANIZACIJSKI I PROGRAMSKI ODBOR:

Natka Badurina

Una Bauer

Nina Čolović

Renata Jambrešić Kirin

Ivana Katarinčić

Jelena Marković

Nataša Polgar

Ines Prica

TAJNICA KONFERENCIJE:

Nina Čolović, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb (nina@ief.hr)

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Miroslav Kirin, fotografija snimljena 1. svibnja 2022. u Petrinji

ISBN 978-953-8518-39-3

Zagreb, rujan 2026. godine

Programska knjižica je rezultat projekta Normalnost i nelagoda (NORMANEL), koji je financirala Europska unija – NextGenerationEU.

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i mladih

Institut
za etnologiju
i folkloristiku

UNIVERSITÀ
DEGLI STUDI
DI UDINE
DIPARTIMENTO DI
LINGUE E LETTERATURE,
COMUNICAZIONE,
FORMAZIONE E SOCIETÀ

Finanzia
Europska unija
NextGenerationEU

ZNANSTVENI SKUP S MEĐUNARODNIM
SUDJELOVANJEM

AFEKTIVNI REŽIMI NORMALNOSTI I NELAGODE

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

28. – 30. rujna 2026.

PROGRAM I SAŽETCI

UREDнице:

Nina Čolović i Renata Jambrešić Kirin

AFEKTIVNI REŽIMI NORMALNOSTI I NELAGODE

Foucaultova kritika normalnosti kao povijesno proizvedene kategorije, oblikovane kroz institucije, medicinski i penalni diskurs, režime nadzora te dinamiku moći i znanja, danas zahtijeva antropološku i folklorističku reviziju “odozdo”, iz perspektive svakodnevnih iskustava, kulturnih praksi i afektivnih dispozicija pojedinaca i zajednica. Skup Afektivni režimi normalnosti i nelagode polazi od pretpostavke da nelagoda nije iznimka, nego normalizirano stanje suvremenih društava, koje oblikuje političku retoriku i svakodnevne strategije preživljavanja u kontekstu urušavanja društvenosti, povjerenja i kulturnih normi. On nastoji osvijetliti kako kognitivni, narativni i afektivni procesi sudjeluju u oblikovanju imaginarija normalnosti, ali i alternativnih, pravednijih i otpornijih vizija zajedničkog života. Folkloristički i etnološki uvidi u samoregulativna kulturna znanja, svakodnevne prakse i (ritualizirane) oblike (samo)iscjeljenja pomažu razumjeti načine na koje pojedinci i zajednice opstaju na rubu – i preko ruba – egzistencijalne sigurnosti. Istodobno, skup otvara prostor i za kritičko preispitivanje vlastite pozicije i metodoloških alata, kao i nelagoda vezanih uz suučesništvo (*complicity*) u normalizaciji apatičnih i otuđenih zajednica, regresivnih političkih trendova, antiprosvjetiteljskih pokreta, nedostatnih pedagogija, nesuočavanja s poviješću političkog nasilja te proizvodnje nesigurnih i nesamostalnih subjektivnosti. Cilj skupa nije tek dijagnosticirati krizu i posljedice “afektivnog obrata” u humanistici, nego i istražiti produktivan potencijal nelagode – nelagode kao nepristajanja na normalizaciju nasilja, društvene nejednakosti i erozije društvenih i humanističkih vrijednosti.

PONEDJELJAK 28.9.2026.

- 9.00 – 9.20 registracija sudionika/-ica
- 9.20 – 9.30 otvaranje i pozdravna riječ predstavnic Instituta i istraživačke grupe NORMANEL
- 9.30 – 10.30 **PLENARNO PREDAVANJE S DISKUSIJOM:**
moderatorica: **RENATA JAMBREŠIĆ KIRIN**
BORIS BUDEN:
Wars Are Normal, Robots Are Uncanny and We Are Getting Lost
- 10.30 – 11.30 **PANEL Politike pamćenja**
moderatorica: **NATKA BADURINA**
IVAN JELIČIĆ:
Između nacionalnoga mita i zaborava. Politike sjećanja na Prvi svjetski rat u međuratnoj Istri i Rijeci
MILA ORLIĆ: Nelagoda kao epistemološki otpor: "Vlak sjećanja" i kolonijalni narativi o talijanskoj "istočnoj granici"
SVEN MILEKIĆ: "Pusti me više s tim ratom": rezignacija, razočaranje i ideološke transformacije hrvatskih veterana
- 11.30 – 12.00 **PAUZA ZA KAVU**
- 12.00 – 13.35 **PANEL Rad u kapitalističkoj svakodnevici**
moderatorica: **SENKA BOŽIĆ-VRBANČIĆ**
MATKO KRCE-IVANČIĆ:
Anxiety of Joyful Unemployment
NINA GOJIĆ:
Pohvala akediji
LJUBICA ANĐELKOVIĆ DŽAMBIĆ:
Nepolušna tijela
SVEN TANASOVSKI:
Birokratizirana svakodnevica, poslovna okruženja i umijeće čavrljanja
SENKA BOŽIĆ-VRBANČIĆ:
Kad nelagoda postane norma: gađenje i moraliziranje u prekarnoj svakodnevici
- 13.35 – 14.35 **PAUZA ZA RUČAK**

14.35 – 15.55

PANEL Nelagoda pred nasiljem: svjedočenje, reprezentacija, spektakl

moderatorica: **NINA ČOLOVIĆ**

NATKA BADURINA:

Suočesništvo i višak nelagode. O predstavi *Odilo. Zatemnitev. Oratorij* Dragana Živadinova iz perspektive studija pamćenja

ANA KRŠINIĆ LOZICA:

Suočavanje sa sadašnjošću. Pamćenje holokausta i genocida u teatru i književnosti

MARIJA KRNIĆ:

When Shock Loses Its Edge: Frlić's *Incubator* and the Limits of Theatre in the Age of Livestreamed Genocide

MARIO VRBANČIĆ:

Gaza: genocid kao globalni spektakl

UTORAK 29.9.2026.

9.00 – 10.00

PLENARNO PREDAVANJE S DISKUSIJOM:

moderatorica: **NATAŠA POLGAR**

HEIKE KARGE:

Charming Schizophrenia or How to Conceptualize Trauma in Eastern Europe

10.00 – 11.20

PANEL Nelagoda kao metoda

moderatorica: **RENATA JAMBREŠIĆ KIRIN**

IVAN BATOŠ:

Semper sint in flore: pijanistički recital kao impuls otpora institucijskoj nelagodi

VIŠNJA PENTIĆ:

Uokvirivanje nelagode: tablo-stil u suvremenom hrvatskom filmu

SUZANA MARJANIĆ:

Što bi rekao Borut Šeparović o susretu Var(o)ufakisa i Massumija? O oblicima kontrole koji su preventivni, infrastrukturni i afektivni

MARYAM HASSAN & IVA PROSOLI:

Framing Death: Photography, Cultural Norms, and the Uneasy Visibility of Grief in European and Arab Contexts

11.20 – 12.00

PAUZA ZA KAVU

- 12.00 – 13.35** **PANEL Tijelo u režimima medicine i prava**
moderatorica: **IVANA KATARINČIĆ**
MISLAVA BERTOŠA:
Strah, šutnja, poricanje. Nelagoda pacijenata u psihijatrijskim komunikacijskim susretima
OGNJEN PAROJČIĆ:
Renarativizacija sopstva: lečenje, identitet i održavanje (ne)normalnosti
PETRA RAJIĆ ŠIKANJIĆ i ANA PERINIĆ LEWIS:
Tijelo kao dar: darivanje tijela između nelagode i normativnosti u Hrvatskoj
PETAR BUJAS:
Čudovišno kao dijabolično: geneza demonološkog konstrukta i njegov transfer u sudsku praksu ranog novog vijeka
JADRANKA HÜBLER i MARIN ŠUPE:
Program BOJE: prema uključivijem zdravstvenom sustavu
- 13.35 – 14.30** **PAUZA ZA RUČAK**
- 14.30 – 15.30** **PLENARNO PREDAVANJE S DISKUSIJOM:**
moderatorica: **UNA BAUER**
MAJA ŠEPAROVIĆ-LISAK:
Perfekcionizam – obilježja i utjecaj u suvremenom društvu
- 15.30 – 16.50** **PANEL Ableizam i školstvo**
moderatorica: **UNA BAUER**
UNA BAUER:
Normaliziranje inkluzije: krip epistemologije u susretu s ableizmom i medijskim diskursom na Hrvatskoj radioteleviziji
ANĐELA PUMPALOVIĆ:
Subjektivizacija učenika u školskom kontekstu: normativna tela i pregovaranje identiteta
ANA ŠAMARJAJ:
"Crne ovce" inkluzije – etnografski uvid u prosvetni rad sa učenicima sa poteškoćama u Srbiji
NINA ČOLOVIĆ:
Izgradnja i normalizacije jezične razlike

SRIJEDA 30.9.2026.

- 9.00 – 10.00 **PLENARNO PREDAVANJE S DISKUSIJOM:**
moderatorica: **NATKA BADURINA**
MIRANDA LEVANAT-PERIČIĆ:
Nelagoda oko štakora: Grin, Grass i King
- 10.00 – 11.35 **PANEL Afektivni krajolici i nelagode prostora**
moderatorica: **IVANA KATARINČIĆ**
ANAMARIA FRANCESCHI:
Afektivni zastoji: nelagoda kao signal i otpor
TAMARA BANJEGLAV:
Sporo pamćenje i temporalnost krize
JELENA MARKOVIĆ i NADIJA MUSTAPIĆ:
Kuća između “još uvijek” i “više ne”: o afektivnoj nelagodi, diskontinuitetu i *unheimlich* prostoru u Lici
RENATA JAMBREŠIĆ KIRIN:
Afektivni režimi normalnosti i nelagode u romanima banijskih autorica
ILDIKO ERDEI:
37,6. Kolektivna uzavrelost kolektivnoga tijela u pobuni: pogled iz srbijanskih protesta 2024-2026
- 11.35 – 12.00 **PAUZA ZA KAVU**
- 12.00 – 13.20 **PANEL Kolonijalizam i migracije**
moderatorica: **NATKA BADURINA**
NATAŠA GOVEDIĆ:
Ne/normalnost rasizma u Orwellowim *Burmanskim danima*
BOJAN MUCKO:
Paralelne normalnosti?
PAUL RYER:
Discomfort and Transborder Affect
PETRA ŠARIN i FRANCESCA IORIO:
The Legitimization and Display of Difficult Past in Public Spaces: Between Inquietude and Intervention in Zagreb and Lisbon
- 13.20 – 14.00 **PAUZA ZA RUČAK**

14.00 – 15.20

PANEL *Kvir feminističke kritike roda*

moderatorica: **NINA ČOLOVIĆ**

MATEA KORDA:

Tamnice i zmajevi: prema paraetnografskom istraživanju prekarosti kroz imaginativne i kreativne prakse

STIPE NOGALO:

Kriza maskuliniteta kao mjesto normalizacije

MATIJA KRIZMANIĆ:

Nelagoda između znanja i iskustva: promišljati nelagodu kao izvor *queer* epistemologije

JADRANKA HÜBLER i MARIN ŠUPE: Nelagoda kao resurs: izazovi, odgovornost i transformacije u razvoju programa **BOJE**

15.20 – 16.55

PANEL *Rod i umjetnost*

moderatorice: **NINA ČOLOVIĆ i RENATA JAMBREŠIĆ KIRIN**

NADIJA MUSTAPIĆ:

Dekonstrukcija mita: polifonija nevidljivog rada i afektivnih nelagoda u audiovideoinstalaciji “Superheroine”

GLORIJA LIZDE:

Progutala sam svoj san: koreografija patnje

IVANA KATARINČIĆ:

Demonstracija ludila na sceni i za fotografski zapis

MILIJANA BABIĆ, PETRA DOLANJSKI HARNI i

ŽELJKA JELAVIĆ:

Afterparty – razgovori o menopauzi i starenju

NATAŠA POLGAR:

Jezik ludila kao otpor normalizaciji: Leonora Carrington i *Down Below*

16.55

ZATVARANJE SKUPA

* Naslovi izlaganja u programu navedeni su na jeziku na kojem će se održati.

Buden, Boris

European Institute for Progressive Cultural Politics, Beč

Ratovi su normalni, roboti su jezivi, a mi se gubimo

Najpogubnija normalnost koju ljudska bića mogu iskusiti normalnost je rata. Ta je normalnost iskustvo paradoksa u kojem stanje iznimke postaje norma. Ključ pretvaranja rata u “normalno” leži u modernoj tehnologiji. Ona je, osobito u najnaprednijem digitalnom obliku, sposobna razviti vlastitu dinamiku, u kojoj izbijanje rata i samo ratovanje mogu izmaknuti ljudskoj kontroli. U takvim uvjetima, čak i nekoć očitu razliku između agresora i branitelja, danas je teško održati. Suvremeni ratovi postali su pitanje automatizacije. Sve se više vode uz pomoć robota.

No roboti su jezivi. Ne zato što u nama izazivaju sablasni osjećaj da nam nalikuju. Baš suprotno. Jezivi su zato što otkrivaju da je naše nesvjesno strukturirano poput stroja. Doista jeziv nije “robot nalik nama”, nego “robot u nama” – jezik kojim nam se obraća bez “subjekta”, iskazivanje bez govornika.

Što ako je umjetna inteligencija jednako lukava kao Odisej, koji je jednoookom kiklopu Polifemu rekao da se zove “Nitko”? Mogli bismo završiti poput Kiklopa koji viče: “Nitko me nije oslijepio! Nitko me ne ubija!” Kao i nekoć, nitko nam neće vjerovati: “Bolestan si, radije se pomoli!” Hoće li nam u svijetu bez Boga na kraju preostati samo molitva?

Karge, Heike

Odsjek za povijest, Sveučilište u Grazu

Šarmantna shizofrenija ili kako konceptualizirati traumu u istočnoj Europi

Ovo plenarno izlaganje propituje kako je u psihijatriji socijalističke Jugoslavije zamišljen odnos između rata i psihičke patnje. Postavlja se pitanje pod kojim su uvjetima psihijatrijski stručnjaci psihički slom razumijevali kao ozljedu uzrokovanu ratom, a kada su uzroke problema tražili drugdje. U psihijatrijskim kartonima pacijenata iz Zagreba i Beograda vojnici i veterani dvaju svjetskih ratova često su bili klasificirani prema općim psihijatrijskim dijagnozama, poput shizofrenije. Na prvi pogled to stvara pretpostavku da je u regiji nedostajao specifičan jezik za opisivanje psihičkih ozljeda povezanih s ratom. Međutim, u izlaganju se tvrdi da je takav zaključak suviše pojednostavljen. Kartoni pacijenata prikazuju samo jednu razinu prakse, ali ne i cjelokupnu konceptualnu raspravu.

U izlaganju se polazi od kliničkih kartona i rasprava jugoslavenskih stručnjaka, osobito radova Huga Klajna o ratnoj neurozi i kasnijoj dijagnozi površinske neuroze (*surface neurosis*), te ih se uspoređuje s američkim konceptima poput akutne stresne reakcije (*gross stress reaction*). Heurističko pitanje ispituje gdje je smještena iznimka – u psihi vojnika ili u ratu kao abnormalnoj situaciji? Analogija otkriva i treću mogućnost, odnosno ograničeno priznanje. Jugoslavenski slučaj stoga potiče na produktivnu nelagodu s obje ideje. One “nijemog Istoka” i linearne povijesti traume koje razvoj prikazuju kao put od poricanja do priznanja.

Nelagoda oko štakora: Grin, Grass i King

Jesu li štakori naši drugovi?
(Major u Životinjskoj farmi)

Teorija čudovišta (*monster theory*), čije su okvire postavili J. B. Friedman (1981) i J. J. Cohen (1996), počiva na ideji da je tijelo čudovišta tijelo “čiste” kulture i “postoji” samo zato da bi bilo pročitano. To se čitanje, međutim, uvijek oslanja na antropocentričnu premisu da čudovišno Drugo treba biti shvaćeno u paru, prvenstveno u relaciji prema ljudskome kao normi. Stoga, u skladu s Friedmanovom tezom o “mjerilu čovjeka” (*measure of man*) i na tragu Foucaultovih promišljanja, Andrew Gibson (1996) definira “čudovište” kao praznu kategoriju koja se neprestano ispunjava novim značenjima, a koja se uspostavlja isključivo u odnosu prema ljudskome, da bi toj kategoriji pomogla opstati.

U središtu analize metaforičkih i metonimijskih veza između kulture, društvenog poretka i čudovišta u ovome su radu tekstovi u kojima ulogu radikalne drugosti preuzimaju štakori. Monsterizacija štakora pritom ne zahtijeva dramatične zahvate. Kao stoljetni neželjeni pratitelj i suputnik ljudske vrste koji boravi na samom pragu civilizacije, štakor signalizira rušenje granica, prijeteći infekcijom, najezdom, kontaminacijom i štetom, čime utjelovljuje većinu Cohenovih teza o imaginarnim čudovištima. Međutim, izopćen podjednako i iz životinjskog i iz ljudskog svijeta, on izaziva strah i nelagodu upravo zato što egzistira izvan fikcije, u našoj neposrednoj blizini. Kao tajni sustanar iz podzemlja i vječni autsajder nesposoban za integraciju, književni štakor postaje izazov egalitarizmu na Orwellovoj farmi te opomena u Grassovoj viziji poslijeljudske budućnosti, dok kao prijetnja infekcijom koju treba suzbiti nasiljem u priči Aleksandra Grina, korespondira s ulogom koju će kasnije igrati u retorici rasizma, od nacističkih plakata do njihovih suvremenih palimpsesta.

Budući da je lik čudovišnog štakora žanrovski najbliži hororu i distopiji, za ovaj je rad ključna studija *Philosophy of Horror* (1991) Noëla Carrola, koja u definiciju čudovišta uvodi afektivne kriterije: osjećaj gađenja zbog kategorijalne

nečistoće čudovišnog tijela te strah od prijetnje zajednici ili pojedincu. U tom se smislu čudovištu ne pristupa isključivo kao kulturnoj konstrukciji i projekciji, već i kroz emotivne reakcije koje ono izaziva unutar i izvan teksta, izravno usmjeravajući nelagodu prema publici. Stoga će se analiza izabranih književnih tekstova (A. Grin, *Lovac na štakore*; G. Grass, *Štakorica*; S. King, *Štakor*), usmjeriti na dekodiranje afektivnih poruka – od nelagode do moralne panike – uzrokovanih pretpostavkom o reverzibilnoj transgresiji identiteta: humanizaciji štakora i štakorizaciji ljudi.

Šeparović Lisak, Maja

Klinika za psihijatriju i psihološku medicinu KBC-a Zagreb

Perfekcionizam – obilježja i utjecaj u suvremenom društvu

Izbor ili prisila, blagodat ili teret — samo su neka pitanja vezana za fenomen perfekcionizma. Perfekcionizam se opisuje kao izražena težnja pojedinca prema besprijekornosti/nepogrešivosti, uz postavljanje previsokih očekivanja i sklonost pretjeranoj samokritičnosti, odnosno uvjerenje da moja okolina i/ili ja moramo biti savršeni, a svaki rezultat lošiji od toga je neprihvatljiv. Kao naglašeno obilježje suvremenog društva, u stalnom je porastu posljednjih nekoliko desetljeća. Radi se o multifaktorijalnom fenomenu koji se razvija uslijed interakcije roditeljskih, temperamentnih i okolišnih čimbenika te se u suvremenom društvu potiče na svim razinama i sve intenzivnije utječe na psihosocijalni razvoj, odgojno-obrazovno i profesionalno okruženje i funkcioniranje pojedinca i društva u cjelini. Iako se ponekad stječe dojam da je perfekcionizam isključivo poželjna osobina koja nas vodi napretku i ostvarenju ciljeva, mnoga su negativna obilježja perfekcionizma, stoga razlikujemo dva oblika: adaptivni (zdravi) i maladaptivni (nezdravi) perfekcionizam.

Perfekcionizam podrazumijeva težnju za ostvarenjem nerealno visokih postignuća (ideala), strah od pogreške, posvećenost detaljima, pretjerani angažman, odugovlačenje ili odgađanje planirane aktivnosti, pretjeranu generalizaciju neuspjeha i funkcioniranje sukladno “sve ili ništa” principu. Sve veći broj znanstvenih spoznaja govori u prilog tome da je klinički perfekcionizam, koji uključuje “perfekcionistačku zabrinutost”, povezan s negativnim posljedicama — stresom, razvojem anksioznosti i depresije, poremećajima hranjenja i psihosomatskim bolestima, te je kao takav ključan faktor ranjivosti u razvoju mnogih zdravstvenih teškoća, za razliku od “perfekcionistačkih težnji” koje su povezane s pozitivnim učincima. Tijekom više desetljeća perfekcionizam se intenzivno proučava i istražuje. Iako dosadašnja istraživanja nisu dovela do jednoznačnih rezultata, stručna javnost slaže se da je riječ o višedimenzionalnom konceptu s nekim pozitivnim i nekim negativnim aspektima, koji se manifestira kroz tri dimenzije: perfekcionizam usmjeren prema sebi, perfekcionizam usmjeren prema drugima i društveno uvjetovani perfekcionizam.

Anđelković Džambić, Ljubica

Prva gimnazija, Zagreb

Neposlušna tijela

Tragom teorijskih postavki o normalnosti kakve nalazimo kod Michela Foucaulta, McRuerove kritike obavezujuće sposobnosti tijela, Goffmanove institucionalizacije i stigmatizacije “nenormalnog”, kao i transponiranjem ideje o performativnosti roda u ideju o performativnosti ne/normalnog, izlaganje će se baviti intervencijama na/u tijelu u umjetničkim performansima posljednjih nekoliko desetljeća. Ocijenivši ih primarno kao ontološki otpor ideji normalnosti tijela kakvu nameće dominantna kultura, kao i pripadajuća joj medicinska struka, na odabranim, reprezentativnim primjerima umjetničkih performansa domaćih i stranih umjetnika pokušat će se razaznati nekoliko ključnih smjerova u tretmanu tijela: vidljiva autodestrukcija, u kojoj neposredna akcija-reakcija nudi radikalni otpor, unutarnje intervencije kao procesi s odgođenim učinkom, problematiziranje medikalizacije i medicinski “bolesnog” tijela/duše, kao i transhumanističke intervencije, koje donose tehnološki poboljšana tijela, uz hibridne forme (*bioart*, transgena umjetnost), kojima se ispituju granice organizma. Nakanom da nametnutu biološku sudbinu tijela pretvore u politički izbor, dio umjetnika svjesno ulazi u prostor bioetički diskutabilnih izbora, koji će se također razmotriti ovim izlaganjem. Na kraju, uz otpor ideji sposobnog tijela, prema kojoj se zdravlje pojedinca, kako će to tumačiti Erich Fromm, izjednačava s funkcionalnim tijelom, odnosno radno-tjelesnom sposobnošću i poslušnošću u kapitalističkom proizvodnom sustavu, ove izvedbe otvaraju i pitanja korelacije između patologije pojedinca i patologije društvenog sustava.

Babić, Milijana

samostalna umjetnica (<https://milijanababic.net/>), Rijeka

Dolanjski Harni, Petra

Galerija Prozori, Zagreb

Jelavić, Željka

Etnografski muzej, Zagreb

Afterparty – razgovori o menopauzi i starenju

U okviru teme konferencije, bit će predstavljeno umjetničko istraživanje Milijane Babić o menopauzi i starenju, provedeno tijekom 2024. i 2025. godine u produkciji Galerije Prozori – Knjižnica grada Zagreba, u transdisciplinarnom formatu. Uz umjetnicu, istraživanje i umjetnički rad u različitim galerijskim postavima i kontekstima predstaviti će suradnice i korednice umjetničke knjige *Afterparty* – razgovori o menopauzi i starenju; kustosica Petra Dolanjski Harni i etnologinja Željka Jelavić. Rad se temelji na dugotrajnom procesu prikupljanja i umjetničke obrade osobnih iskustava, kroz razgovore i susrete s oko 200 sudionica. Nastali materijal oblikovan je u kolektivni narativ koji nadilazi individualna svjedočanstva, otvarajući prostor zajedničkog iskustva i podrške, realiziran u mediju umjetničke knjige. Knjiga pritom funkcionira kao hibridna forma – istodobno umjetnički rad, dokument i arhiv afektivnih iskustava. Polazeći od potrebe izmještanja teme menopauze iz dominantno medicinskog i privatnog diskursa, projekt je usmjeren na njezino razumijevanje kao društvenog, kulturnog i političkog pitanja. Umjesto percepcije menopauze kao gubitka, istraživanje je afirmira kao proces transformacije i redefiniranja odnosa prema tijelu, radu i društvenim očekivanjima, otvarajući mogućnost emancipatornih čitanja ženskog iskustva starenja.

Badurina, Natka

Odsjek za strane jezike i književnosti, Sveučilište u Udinama, Italija

Suučesništvo i višak nelagode. O predstavi *Odilo. Zatemnitev. Oratorij* Dragana Živadinova iz perspektive studija pamćenja

Predstava *Odilo. Zatemnitev. Oratorij* (Slovensko mladinsko gledališče, 2018) redatelja Dragana Živadinova, koja na sceni izvodi ritual ubojstva imena Odila Globočnika (nacističkog zločinca slovenskog porijekla), s gledišta studija pamćenja u slovenskoj je javnosti imala pozitivan odjek i potakla na suočavanje s prošlošću kolaboracionizma. Ipak, nelagoda koju predstava ostavlja u publici nije, čini se, vezana samo za namjerno izazvan osjećaj suučesništva u nacističkim i suvremenim zločinima, nego i za *metodološki obrat* (Juniku 2019) koji ova predstava izvodi u odnosu na inicijalnu poetiku *Neue Slowenische Kunst*.

Sporo pamćenje i temporalnost krize

Ovaj rad analizira potencijal prirodne katastrofe, poput potresa, da aktivira sjećanja ne samo na ranije oblike društvenog i političkog nasilja (primjerice rata) nego i da učini vidljivima dugotrajne, “spore” krize, koje nadilaze temporalni okvir privremenih prekida svakodnevice. Polazeći od koncepta “sporog pamćenja” (*slow memory*), koji razvija Jenny Wüstenberg u radu “Toward Slow Memory Studies”, rad konceptualizira potres kao događaj koji djeluje kao epistemološki i temporalni prekid i analizira načine na koje katastrofa postupno preoblikuje temporalnost i prostornost kolektivnog pamćenja.

Rad pokazuje da lokalne memorijske prakse upućuju na postojanje višestrukih temporalnosti pamćenja. Sjećanja koja su desetljećima egzistirala u privatnoj sferi postaju javno artikulirana tek u trenutku kada ih iznenadni poremećaj, u ovom slučaju potres, “osvjetljava” (*daylighted*) (Wüstenberg 2023: 64), omogućujući njihovu reaktualizaciju u javnom prostoru. Međutim, taj trenutak vidljivosti ne označava samo povratak potisnutih sjećanja nego i razotkriva trajnost krize kao svakodnevnog iskustva za ljude čiji su društveni svjetovi obilježeni dugotrajnim nestabilnostima i kontinuiranom transformacijom.

U tom smislu, potres se može razumjeti kao analitički ambivalentan fenomen: istodobno kao zaseban događaj koji proizvodi “pukotinu”, prekid, ali i kao indikator krize koja za određene društvene skupine poprima oblik trajnog stanja. Kriza se, stoga, ne može svesti na singularni, spektakularni događaj, već se očituje kao dugotrajno, kronično iskustvo. Analiza takvih oblika pamćenja zahtijeva metodološki pomak prema “sporom” pristupu, koji omogućuje praćenje postupnih transformacija, slojevitih temporalnosti i neravnomjerne vidljivosti iskustava kroz vrijeme i prostor.

Batoš, Ivan

Sveučilište Sjever, Varaždin

Semper sint in flore: pijanistički recital kao impuls otpora institucijskoj nelagodi

U ožujku 2019. godine, u ciklusu koncerata “Vivant professores” Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, održao sam pijanistički recital “Varijacije smijeha i zaborava”, posvećen 90. rođendanu Milana Kundere. Recital je bio popraćen videokomentarima satiričara Domagoja Zovka, u kojima su se propitivale odluke Senata Sveučilišta u Zagrebu usporedno s kontekstom nastanka Sonate 1. X. 1905. Leoša Janáčka, skladane u spomen na radnika Františka Pavlíka, koji je poginuo tijekom demonstracija za otvaranje češkog sveučilišta u Brnu. U ovom radu analiziram na koji način je jedan tradicionalni umjetnički događaj intervenirao u afektivne režime normalnosti i nelagode unutar sustava visokoškolskog obrazovanja. Analiza polazi od diskurzivnog sklopa formiranog oko prijedloga dodjele počasnog doktorata tadašnjem gradonačelniku Zagreba, koji je u javnosti odjeknuo neposredno nakon ovog recitala. Tako su koncepcijom i izvedbom programa u određenom smislu anticipirana događanja na Muzičkoj akademiji. Sazivanje izvanredne sjednice Vijeća Akademije na moju inicijativu, uz podršku dijela članova Vijeća, a koje je rezultiralo odbijanjem spornog prijedloga, stvorilo je prostor institucionalnog otpora, prokazujući eroziju povjerenja u etičke temelje sveučilišta. U radu istražujem kako je angažmanom umjetnika moguće dekonstruirati normativnu sliku “ugledne” institucije i “zaslužnog” pojedinca, primjerom umjetničke prakse koja nelagodu pretvara u modus otpora normalizaciji autoritarnih i antihumanističkih diskursa unutar akademskog polja.

Bauer, Una

Akademija dramske umjetnosti, Zagreb

Normaliziranje inkluzije: krip epistemologije u susretu s ableizmom i medijskim diskursom na Hrvatskoj radioteleviziji

Ovaj rad kritički analizira emisiju Hrvatske radiotelevizije *Normalan život* iz perspektive studija invaliditeta, ableizma i krip teorije. Iako se emisija predstavlja kao platforma za promicanje empatije, društvene uključenosti i poboljšanja uvjeta života osoba s invaliditetom, u radu se tvrdi da ona istodobno reproducira normativne okvire koji održavaju ableističke pretpostavke.

Usredotočujući se na samopredstavljanje emisije, njezine narativne strategije te analizu odabranih epizoda, ukazat ću na to kako koncept “normalnog života” funkcionira kao regulatorni ideal u odnosu na koji se invaliditet procjenjuje i njime upravlja. Diskurs empatije i humanih vrijednosti, premda zvuči progresivno, često poprima paternalističke oblike koji osobe s invaliditetom pozicioniraju kao objekte skrbi, a ne kao epistemičke subjekte. Nadalje, naglasak na integraciji, razvojnim putanjama i “mogućnostima” učvršćuje uvjetovano vrednovanje života osoba s invaliditetom, usko povezano s produktivnošću i društvenom prilagodljivošću.

Polazeći od krip epistemologija, rad propituje čije se znanje u okviru reprezentacijskog modela emisije smatra relevantnim. Tvrdi se da su osobe s invaliditetom, premda prisutne kao svjedoci vlastitih iskustava, tek u ograničenoj mjeri prepoznate kao proizvođači znanja. U tom smislu, *Normalan život* iznova artikulira dominantne režime normalnosti unutar afektivne ekonomije empatije i inkluzije.

Zaključno, rad sugerira da ovakvi medijski formati, premda zagovaraju inkluziju, riskiraju učvršćivanje upravo onih normi koje nastoje dovesti u pitanje.

Bertoša, Mislava

Odsjek za lingvistiku, Filozofski fakultet u Zagrebu

Strah, šutnja, poricanje. Nelagoda pacijenata u psihijatrijskim komunikacijskim susretima

Na temelju korpusa koji je prikupljen u arhivu Klinike za psihijatriju Vrapče, u izlaganju se ispituju obilježja komunikacijskih interakcija psihijatara i pacijenata s fokusom na pacijenta kao nositelja stanja nelagode. Istraživanjem je obuhvaćeno razdoblje od posljednjih desetljeća 19. stoljeća do sredine 40-ih godina 20. stoljeća. Analizom zapisa iz povijesti bolesti pacijenata izdvajaju se njihove komunikacijske taktike u slučajevima suočenosti s psihijatrovim pitanjima, kao i načini na koje su spontano iskazivali svoje osjećaje nelagode. Njihov govor o strahu te taktike šutnje i poricanja promatraju se u okviru semiotičkih i pragmatičkih pristupa diskursu.

Kad nelagoda postane norma: gađenje i moraliziranje u prekarnoj svakodnevnici

U radu analiziram gađenje kao afektivni način oblikovanja granica normalnosti u uvjetima svakodnevne prekarnosti. Polazeći od etnografskih fragmenata razgovora s vozačima i vozačicama *Ubera* u Zagrebu, pokazujem kako gađenje ne djeluje tek kao individualna emocionalna reakcija nego kao društveno organizirani afekt koji nastaje na sjecištu neoliberalne nesigurnosti, tranzicijskog razočaranja i osjećaja koruptivnosti sustava. U tom smislu, gađenje ne upućuje samo na objekte odbojnosti, nego proizvodi moralne i političke granice između prihvatljivog i neprihvatljivog, normalnog i devijantnog, “nas” i “njih”. Oslanjajući se na Lauren Berlant i Saru Ahmed, rad pristupa vožnji taksijem kao intimno-javnoj sferi, u kojoj se društvena nelagoda pretače u averziju prema različitim figurama neproduktivnosti, društvene marginalnosti, tjelesne devijacije i institucionalnog raspada. Tvrdim da gađenje ovdje funkcionira kao simptom šire društvene nemoći: ono istodobno registrira urušavanje fantazije “dobrog života” i reproducira moralizirajuće oblike pripadanja, koji održavaju normativni poredak. Rad tako propituje kako afekti nelagode sudjeluju u normalizaciji isključenja, ali i ukazuje na pukotine koje razotkrivaju unutar suvremenih režima normalnosti.

Bujas, Petar

Kulturno informativni centar, Zagreb

Čudovišno kao dijabolično: geneza demonološkog konstrukta i njegov transfer u sudsku praksu ranog novog vijeka

Strah od vještica nije nastao u ranom novom vijeku, ali dijabolična vještica, ona koja sklapa pakt s đavlom, pohađa sabat i vrši zlodjela *per potestatem diaboli*, jest. Ovo izlaganje prati genealogiju tog konstrukta: kako je heterogena masa pučkih vjerovanja o magiji, zloćudnim bićima i noćnim pohodima reinterpretirana, sistematizirana i pretvorena u koherentnu teološko-pravnu kategoriju koja prije nije postojala.

U središtu analize stoje dva ključna demonološka traktata – *Malleus Maleficarum* (1486.) i del Riov *Disquisitionum magicarum libri sex* (1599.) – kao instrumenti tog procesa. Izlaganje analizira mehanizme kojima su ovi tekstovi izvršili transfer između učene demonološke tradicije i sudske prakse: kako su inkvizitorski obrasci ispitivanja, doktrina o ugovoru s đavlom i teološke kategorije grijeha postali operativni alati kaznenog postupka, čiji je stvarni proizvod bila dijabolična vještica kao sudska fikcija.

Posebna pozornost posvećena je reinterpretaciji pučkog straha: lokalna, etnološki specifična vjerovanja o magiji nisu bila jednostavno potisnuta, nego su instrumentalizirana kao materijal za izgradnju dijaboličnog konstrukta. Učena je elita preuzela pučke strahove od vještičarstva, preoblikovala ih u dijabolički konstrukt i kroz sudsku praksu pretvorila u mehanizam progona za imaginarni zločin.

Čolović, Nina

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Izgradnja i normalizacija jezične razlike

“Idealni govornik” u generativnoj gramatici ili “uredni jezični razvoj” u psiholingvističkim istraživanjima ucrtavaju obrise disciplinskih režima kojima se prorađuje što će se računati kao znanje i sposobnost u hijerarhijskim distribucijama govornih praksi. Da bi “idealni govornik” ili “uredni jezični razvoj” bio moguć, “jezična razlika”, koju se ovdje razumije kao naknadnu intervenciju u ispremreženi i promjenjiv govorni materijal, treba biti strukturirana i regulirana. Ona je učinak režima znanja i moći koji proizvode određene govorne prakse kao normalne, različite ili deficitarne: iz varijacija u govornim praksama proizvode se odstupanja, a iz odstupanja deficiti koje postaju predmetom različitih oblika intervencije. Izlaganje će pratiti te procese u obrazovnom kontekstu na primjerima proizvodnje jezične razlike u (1) rasijaliziranim i migracijskim kontekstima, u kojima govorne prakse podliježu ispitivanjima, testiranjima i vrednovanjima u kliničkoj, školskoj i administrativnoj regulaciji, te (2) nacionalno određenim obrazovnim programima, u kojima “jezična pravilnost”, standardizacija i druge tehnologije upravljanja govornim praksama uređuju granice i oblike prihvatljivoga govora. Izlaganje teži razmatranju načina na koje jezična razlika djeluje u integralnom, interrežimskom spletu sposobnosti, etniciteta i jezika, i kako se jezična ekonomija producirana lingvističkim poretcima znanja preobražava u aspekt političke, regulirajući moguće forme tjelesnosti i kognicije.

Erdei, Ildiko

*Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu*

37.6. kolektivna uzavrelost kolektivnog tela u pobuni: pogled iz srbijanskih protesta 2024-2026

U trenutku dok pišem ove redove navršava se 17 meseci od pada nadstrešnice na železničkoj stanici u Novom Sadu, i skoro isto toliko od početka masovnih studentskih i građanskih protesta, pokrenutih da se utvrdi odgovornost, profesionalna, krivična, politička i moralna, za ovaj tragičan čin u kojem je život izgubilo 16 osoba, dok je jedna preživela sa izuzetno teškim povredama. U ovom periodu nije bilo niti jednog dana bez protesta, koji su se postepeno umnožavali, omasovljavali, dobivali na snazi i intenzitetu, a na koje je vlast nudila odgovore u širokom rasponu od ignorisanja, ismevanja i minimiziranja do brutalne represije prekomernom silom i drugim vidovima dehumanizacije pobunjenog društva, radeći na proizvodnji onoga što Butler naziva “životima nevrednim življenja”. Kolektivna uzavrelost kolektivnih tela koja su se obrazovala tokom pobune na različite načine (odozgo, mobilizacijom vlasti, i odozdo, na podsticaj samoorganizovanih studenata) bila je sačinjena od različitih emocija koje su cirkulisale i povezivale ljude, mesta, predmete i aktivnosti, funkcionišući kao katalizator pobune i njene postepene političke artikulacije, koja je iznela na površinu i osnažila principe solidarnosti, brige, uzajamnosti i izdržljivosti. U prezentaciji želim da bliže predstavim kontekst u kojem nastaje ova “grozničavost” društva, sa posebnim naglaskom na studentske šetnje i marševe po Srbiji kao nastajuće infrastrukture brige.

Franceschi, Anamaria

nezavisna istraživačica, Sisak

Afektivni zastoji: nelagoda kao signal i otpor

Rad polazi od pretpostavke da nelagoda nije tek afektivna nuspojava društvenih i istraživačkih procesa, već signalizirajuća pukotina u društvenim i epistemološkim normama. Istodobno se razmatra i kao epistemološki problem – mjesto zastoja u razumijevanju koje destabilizira ono što se uzima zdravo za gotovo. Kombinirajući autoetnografski pristup i diskurzivnu analizu, rad istražuje kako se nelagoda pojavljuje u svakodnevnim razgovorima i digitalnim interakcijama na području Siska i šire Banije, osobito u trenucima kada jezik razotkriva normalizirane oblike nasilja i društvene nejednakosti.

U fokusu su iskustva života na potresom pogođenom području obilježenom dugotrajnim socioekonomskim zanemarivanjem, političkom marginalizacijom i prekarnim uvjetima egzistencije, gdje nesigurnost i nelagoda poprimaju obilježja svakodnevice. Analizirajući narative, fragmente svakodnevne komunikacije i dominantne političke diskurse, rad pokazuje kako se uz pomoć jezika i afekata reproduciraju i osporavaju odnosi moći koji oblikuju lokalne stvarnosti i uvjete života.

Polazeći od analize normalizacije M. Foucaulta, teorije afektivnih ekonomija S. Ahmed i uvida u svakodnevne oblike otpora J. C. Scotta, rad promatra nelagodu kao metodološki i etički resurs. Nelagoda se konceptualizira kao produktivno mjesto kritičkog uvida i potencijalnog otpora.

Gojić, Nina

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru

Pohvala akediji

Pohvala akediji naslov je teksta, objavljenog u časopisu *Maska* i na portalu *Kulturpunkt*, u kojem sam se bavila tim zaboravljenim osmim smrtnim grijehom. Taj afektivni fenomen pronašla sam baveći se prošlošću i sadašnjošću umora i iscrpljenosti, društvenim konstrukcijama lijenosti, kao i njihovim vezama s izrabljivačkim uvjetima rada na kojima se temelji suvremeno društvo. Povijest akedije neobična je: njezin prvotni status smrtnog grijeha zamijenili su koncepti “lijenosti” i “melankolije”, no njezino je objašnjenje kompleksnije. Naime, obilježavali su je zamršeni i često proturječni simptomi: manifestira se kao pospanost i slabost u tijelu, u osjećajima tuge, apatije, ravnodušnosti, ali i nemira, nestrpljivosti, hiperaktivnosti, neukrotive znatiželje i nemogućnosti zadržavanja pozornosti.

U tome se nazire razlog zašto je akedija smatrana najsmrtnijim od svih grijeha: naime, to stanje tijela/uma plodno je za herezu jer neukrotiva znatiželja ohrabruje nenormativne procese mišljenja. Povijest i nestanak akedije poslužit će mi kako bih u izlaganju pristupila suvremenim percepcijama kulturnog rada, odmora, pažnje i znatiželje nudeći odgovore na sljedeća pitanja: Kakve relacijske i etičke modalitete možemo naučiti iz akedije? Kako uteći binarnoj podjeli na rad i nerad u umjetničkoj proizvodnji? Kako dati više prostora nesputanoj znatiželji koja bi trebala povratiti svoj status osnovnog pokretačkog goriva za kreativni i umjetnički rad?

Govedić, Nataša

Akademija dramske umjetnosti, Zagreb

Ne/normalnost rasizma u Orwellovim *Burmanskim danima*

Roman *Burmanski dani* (1934) Georgea Orwella uvodi nas u svakodnevnicu kolonijalnog života Britanaca na Burmi, ali iz perspektive Britanaca koji se u “svojoj” koloniji beskrajno dosađuju, opijaju i slobodno vrijeme troše na različite oblike prezira i mržnje prema lokalnom stanovništvu. Orwell (koji je od 1922-1927. i sam služio na Burmi kao dio Imperijalne policije) opisuje beskarakterne, tjeskobne i okrutne bijelce koji njeguju golemi osjećaj superiornosti prema izrabljivanom i porobljenom domicilnom stanovništvu. Roman posvećuje kritici tog visoko razrađenog, socijalno-političkog i emocionalno normaliziranog britanskog “osjećaja superiornosti”. Pseudosuperiornost, kao politički afekt, oblikovana je zato da zamrači surovu pljačku i porobljavanje Burme, a moguća je usporedba s osvajačkim prezirom mnogih europskih kolonizatora prema ne-europskim “barbarima” i “domorocima”.

“Normalnost” ili sveprihvaćenost tog osjećaja apriorne superiornosti bijelaca, nadalje, podrazumijeva sistemsko, precizno uigrano nasilje prema burmanskome stanovništvu, aroganciju Britanaca i sustavni manjak interesa da nauče burmanski jezik, upoznaju se s kulturnim običajima ili naprosto pokažu interes za lokalne vrijednosti ili interes za ljudsku dimenziju susreta s Burmancima. Iznimka je protagonist John Flory, kojega i bitanska i burmanska zajednica doživljavaju kao čudaka jer istovremeno živi u dva nepomirljivo različita režima “normalnosti”, burmanskome i britanskom, shvaćajući ih dijaloški, odnosno igrajući protiv uigranog *aparthajda*. Flory je trgovac tikovine, dakle nije “iznad” eksploatacije Burme u materijalnom smislu, ali je i osoba kojoj savjest čitavo vrijeme signalizira apsurdnu okrutnost bjelačke uprave. Orwell pri tom ne idealizira Burmance: njihova prilagodba rasizmu prikazana je kao normalizacija samomržnje i samomarginalizacije. Tekst problematizira ideologiju normalnosti u opresivnim političkim kontekstima, ali i izvan njih, protiveći se normativnosti različitih oblika “prihvaćenog” nasilja.

Hassan, Maryam

*Akademija dramske umjetnosti, Zagreb i Fakultet primijenjenih umjetnosti,
Kairo*

Prosoli, Iva

Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

Kadriranje smrti: fotografija, kulturne norme i nelagodna vidljivost gubitka, smrti i žalovanja u europskom i arapskom kontekstu

Izlaganje će se baviti prikazima gubitka, smrti i žalovanja u suvremenoj fotografiji kroz komparativnu analizu europskih i arapskih vizualnih praksi. Građu predstavljaju radovi Sophie Calle, Christiana Boltanskog, Sare Sallam, Raada Yassina te projekti Hassana Abdelghanija, Ivana Gundića, Sandre Vitaljić i drugih.

Kroz detaljnu vizualnu analizu razmotrit će se načini na koje fotografija istodobno učvršćuje i dovodi u pitanje kulturne norme žalovanja. Polazi se od pretpostavke da nelagoda koju ove fotografije izazivaju ne proizlazi samo iz prikaza smrti, nego i iz razotkrivanja kulturno oblikovanih granica između vidljivog i nevidljivog, kao i između privatnog i javnog.

U mnogim europskim kontekstima žalovanje je privatizirano te obilježeno odsutnošću i fragmentacijom, dok arapske vizualne prakse češće ističu kolektivne, vidljive i afektivno intenzivne izraze tuge. Istraživanje pokazuje da fotografija istodobno reproducira i destabilizira norme "primjerenog" žalovanja, razotkrivajući kulturno specifične granice između vidljivog i nevidljivog, privatnog i javnog te prihvatljivih i pretjeranih oblika tugovanja.

Program BOJE: prema uključivijem zdravstvenom sustavu

Mentalno zdravlje snažno je oblikovano društvenim čimbenicima poput uvjeta života, socioekonomskog statusa, socijalne sigurnosti i podrške, ali i društvenom pozicijom manjine u odnosu na većinu te, u skladu s tim, i mogućnošću pristupa javnim uslugama i drugim društvenim resursima. LGBTQIA+ osobe suočavaju se sa značajnim zdravstvenim nejednakostima, koje proizlaze iz složenih društvenih, kulturnih, pravnih i zdravstvenih čimbenika. Transrodne osobe posebno su izložene ovim izazovima, a pristup adekvatnoj i afirmativnoj skrbi često im je ograničen. Negativna iskustva u zdravstvenim sustavima dodatno narušavaju kvalitetu njihova života (Coswosck i sur., 2022). Dosadašnja istraživanja u Hrvatskoj ukazuju na nizak stupanj povjerenja LGBTQIA+ osoba u zdravstveni sustav, strah od diskriminacije, izbjegavanje traženja pomoći i neugodna iskustva s pružateljima usluga (Bosnić i sur., 2013; Grabovac i sur., 2018; Štambuk, 2022; Blažev i sur., 2023). Integracija psihosocijalne podrške u javno zdravstvo i promicanje kulturne kompetentnosti zdravstvenih radnika_ica ključni su koraci za smanjenje ovih nejednakosti.

Meyerov model manjinskog stresa i Bronfenbrennerova ekološka teorija sustava ukazuju na složene mehanizme kojima društvena stigma, diskriminacija i socijalna isključenost doprinose narušavanju mentalnog zdravlja. Manjinski stres u LGBTQIA+ populaciji dobro je dokumentiran. Njegove posljedice uključuju veću prevalenciju određenih poteškoća poput anksioznosti, depresije, ovisnosti i suicidalnosti u usporedbi s općom populacijom.

Program zaštite mentalnog zdravlja LGBTQIA+ osoba BOJE prvi je javnozdravstveni program u Hrvatskoj koji nudi psihosocijalnu podršku osobama suočenima s manjinskim stresom. Sastoji se od dva osnovna dijela: terapijskog rada s korisnicima_ama, edukacije zdravstvenih radnika_ica i informiranja javnosti o specifičnim potrebama LGBTQIA+ zajednice. Program surađuje s udrugama i aktivno sudjeluje u umrežavanju stručnjaka_inja mentalnog zdravlja i razmjeni znanja. Provedeno je i kvalitativno istraživanje koje je ispitalo specifične potrebe LGBTQIA+ osoba, razinu povjerenja u javni zdravstveni sustav

i mišljenje o programu BOJE kao modelu podrške mentalnom zdravlju.

U ovome izlaganju predstaviti ćemo program BOJE i rezultate ovoga istraživanja. Osvrnut ćemo se i na pitanje “Kako mijenjati zdravstveni sustav?” i predstaviti naš pristup – od ideje do provedbe – prema uključivijem zdravstvenom sustavu.

Hübler, Jadranka i Šupe, Marin

Klinika za psihijatriju "Sveti Ivan", Zagreb

Nelagoda kao resurs: izazovi, odgovornost i transformacije u razvoju programa BOJE

U ovome izlaganju predstavljamo nastajanje i razvoj programa BOJE u Klinici za psihijatriju "Sveti Ivan", namijenjenog pružanju podrške mentalnom zdravlju LGBTIQ+ osoba unutar javnozdravstvenog sustava. Kroz dijalošku formu među dvama začetnicima programa, rekonstruiramo afektivne, profesionalne i institucionalne dinamike koje su pratile njegov razvoj — od inicijalne ideje do uspostave konkretne kliničke prakse.

Poseban naglasak stavljamo na različite vrste nelagoda koje su oblikovale ovaj proces: nelagodu uvođenja afirmativnog pristupa u percipirano kruti zdravstveni sustav; strah od nerazumijevanja i prosudbe unutar profesionalne zajednice, dvojbe o tome kako će program biti percipiran unutar same LGBTIQ+ zajednice, kao i etičke napetosti vezane uz rizik nenamjerne patologizacije identiteta unutar institucionalnog okvira. Izlaganje također otvara prostor za refleksiju o osobnim iskustvima autora, granicama profesionalne uloge i kontinuiranim brigama koje proizlaze iz neposrednog rada s korisnicima. Dijalog, pritom, funkcionira kao metoda prizivanja i artikulacije izrečenih i neizrečenih afekata — strahova, sumnji, otpora i osjećaja odgovornosti — koji su pratili svaki korak razvoja programa.

Iz suočavanja s nelagodom otvara se postupno prostor transformacije, koja se očituje u promjenama samog okvira rada, uključujući razvoj i prilagodbu grupnih i individualnih terapijskih procesa, ali i u svjedočenju konkretnim promjenama u životima korisnika. Istodobno, dolazi se do spoznajnih pomaka kod terapeuta, proizašlih iz zauzimanja aktivnije i refleksivnije uloge u terapijskim susretima, kao i iz kontinuirane samorefleksije i kritičke distance prema vlastitim polazišnim perspektivama. Ovi procesi vode prema postupnoj integraciji različitih, a povremeno i oprečnih pozicija, koje se ne razrješavaju nužno u jedinstvo, već ostaju u produktivnoj napetosti.

Kroz ovu autorefleksivnu perspektivu, rad nastoji doprinijeti razumijevanju načina na koje se inovativne i društveno osjetljive prakse razvijaju unutar institucija, kao i kako pristupiti nelagodi ne samo kao prepreci nego i kao važnom epistemološkom i etičkom resursu u profesionalnom djelovanju.

Iorio, Francesca

Institut za povijest umjetnosti, Sveučilište NOVA, Lisabon

Šarin, Petra

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu

Prikaz i afirmacija teške prošlosti u javnom prostoru: između nelagode i intervencije u Zagrebu i Lisabonu

U knjizi *Plantation Memories* (2019) Grada Kilomba promišlja trajnost kolonijalne traume, oslanjajući se na psihoanalitičku definiciju traume kao preplavljujućeg događaja obilježenog visokim intenzitetom, nesposobnošću subjekta da na njega adekvatno odgovori te dugotrajnim i uznemirujućim učincima koje ostavlja na organizaciju psihe. Kolonijalizam stoga opstaje kao nerazriješena struktura koja oblikuje subjektivitete i društvene odnose. Takva se trauma očituje kao nelagoda (*inquietude*), trajni osjećaj uznemirenosti koji nastaje kad neprorađeni događaji iz prošlosti ostaju utkani u sadašnjost. To stanje nije samo psihološko, nego i prostorno i političko. Ono postaje vidljivo u javnom prostoru, gdje spomenici, spomen-ploče i memorijali utvrđuju i ponovno aktiviraju prošlo nasilje. Polazeći od tih pretpostavki, ovaj rad istražuje načine na koje se teška prošlost legitimira i prikazuje u Lisabonu i Zagrebu, s posebnim naglaskom na spomenicima u javnom prostoru. Javni prostor pritom se promatra kao polje heterogenih memorijskih označitelja koji aktivno proizvode povijesna značenja i oblikuju društvenu sadašnjost. Kroz komparativnu analizu rad istražuje kako postkolonijalni i postsocijalistički konteksti oblikuju različite pristupe osporavanim spomenicima, uključujući njihovo uklanjanje, reinterpretaciju i očuvanje. Ti procesi otkrivaju napetosti između nelagode i intervencije kao oblika osporavanja kroz koje se značenja u javnoj sferi propituju, pregovaraju i preoblikuju.

Jambrešić Kirin, Renata

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Afektivni režimi normalnosti i nelagode u romanima banijskih autorica

Jedan od rezultata projekta *Normalnost i nelagoda* (2024.-2027.) zbornik je hibridnih radova *Potreseni: znanstvenohumanistički i umjetnički dosezi banijskog potresa* (IEF, 2025.), u kojima znanstvene tekstove nadopunjuju književni prilozi i razgovori s umjetnicima*ama povezanim s regijom Banije/Banovine. Urednice zbornika (Renata Jambrešić Kirin, Jelena Marković i Ines Prica) potakle su raspravu kako se konceptualni prijevori antropologije katastrofe, afektivne etnografije, etnografije šutnje/prešućenog i eksperimenti s autoetnografijama dodiruju ili pak premrežuju s literarnim reprezentacijama, afektima, refleksijama i kulturnim zapažanjima umjetnika*ica o istim “krajobrazima nesreće”. Uvažavajući istaknute autorice kod kojih se estetska vrsnoća, rodna osviještenost i etičkokritička meritornost književnog glasa sretno križaju s povećanim društvenim interesom za Baniju/Banovinu (Ana Brnardić, Slađana Bukovac, Marija Dejanović, Monika Herceg, Jagoda Kljaić), ovo će se izlaganje fokusirati na romane Slađane Bukovac *Rod avetinjaka* (2008) i *Staj-ska bolest* (2016). Pokazat će na koji način gusto literarno tkivo, pripovjedne tehnike, nijansirani likovi, lucidnost uvida, izbor detalja i poznavanje “domaćeg terena” nude vrijedne kulturne spoznaje o brojnim nelagodama, frustracijama i “oštećenjima” subjekata u traumatskoj kulturi koji redefiniraju odnos “normalnog” i “nenormalnog” tijela/uma/zajednice. Posebna etnografska vrijednost ovih romana jest u minucioznim prikazima periferne (palanačke) zajednice u kojoj se “mit o normalnosti” i socijalna iluzija o dobrim žrtvama i nedokučivim nasilnicima svakodnevno dekonstruiraju, a epigenetski uzroci prevlasti muza destrukcije nad muzama kreacije, empatije i solidarnosti otkrivaju s novom jasnoćom.

Jeličić, Ivan

Odsjek za talijanistiku, Filozofski fakultet u Rijeci

Između nacionalnog mita i zaborava. Politike sjećanja na Prvi svjetski rat u međuratnoj Istri i Rijeci

Nakon kraja Prvog svjetskog rata i jugoslavensko-talijanskih sporazuma, Istra i Rijeka priključene su Kraljevini Italiji. Tada je započela snažna integracija prostora i stanovništva nekadašnje Austro-Ugarske Monarhije unutar talijanskog i fašističkog imaginarija, a politika sjećanja na Prvi svjetski rat u takvom je narativu imala istaknutu ulogu. Ta politika sjećanja isticala je talijansku nacionalnu i fašističku perspektivu na rat, stavljajući u prvi plančnosti lokalnih dobrovoljaca poginulih u talijanskoj vojsci i njihovo mučeništvo za “talijanstvo” novooslobođenih krajeva. Po malobrojnim dobrovoljcima imenovane su ulice, izgrađene spomen-ploče i/ili spomenici, nazvane udruge i fašističke jedinice te su objavljivane prigodne publikacije. Nasuprot tome, ratni gubici većine stanovništva bili su vezani uz iskustvo Dvojne Monarhije: invalidi, siročad i udovice bili su prvenstveno vojnici ili djeca i supruge poginulih u sklopu austrougarskih jedinica. Politika sjećanja nije marila za njihov gubitak i patnje, već je rat bio predstavljen kao pobjedonosan talijanski poduhvat. Cilj ovog izlaganja je ukazati na konstrukciju povijesnog pamćenja u navedenom razdoblju i normalizaciju navedenog narativa, ujedno propitujući kontinuitete i diskontinuitete: s jedne strane, koliko je ovaj nacionalni okvir pamćenja Prvog svjetskog rata još prisutan među talijanskim ezulima, dok je, s druge strane, pamćenje na Prvi svjetski rat u današnjoj Istri i Rijeci gotovo nepostojeće.

Demonstracija ludila na sceni i za fotografski zapis

Balet *Giselle*, praizveden 1841. predstavlja primjer romantičarske tematizacije ljubavi i iskupljenja kroz patnju, ali istodobno i narativa o emocijama, histeriji, ludilu i smrti. Posebno je značajna završna scena prvoga čina, u kojoj Giselle, suočena s otkrivanjem nevjere svojega zaručnika Albrechta, od tuge, boli i očaja, poludi. Giselleina “scena ludila” pritom ostvaruje dinamičnu, tjelesnu reprezentaciju ludila. Njezin je slom materijaliziran kroz postupni gubitak kontrole nad tijelom. U libretu *Giselle* naglašava se da junakinja ima “slabo srce”. Takva formulacija odgovara širem devetnaestostoljetnom (medicinskom) diskursu koji je povezivao žensku emocionalnost s fiziološkom krhkošću i isticao psihološku žensku nestabilnost. Istodobno, u 19. stoljeću histerija se sve intenzivnije proučavala vizualnim promatranjem tijela, a osobito je važan primjer pariška bolnica Salpêtrière pod vodstvom liječnika i kliničara Jean-Martina Charcota. Pacijentice kojima je dijagnosticirana histerija sustavno su fotografirane kako bi se stvorili vizualni dokazi o specifičnom obliku te bolesti i sredstva klasifikacije histeričnih stanja. Georges Didi-Huberman u analizi odnosa između psihijatrije i fotografije krajem devetnaestog stoljeća ukazuje na to da fotografski opus bolnice Salpêtrière nije bio tek neutralni oblik medicinske dokumentacije. Pacijentice koje su pozirale i demonstrirale histerične napade pred mnoštvom okupljenim na Charcotovim javnim predavanjima, znale su što se od njih očekuje. “Izvodile” su vlastitu histeriju. Njihova su tijela, stoga, istodobno bila subjekti izvedbe i objekti medicinskoga pogleda. Poput histerične pacijentice koja pred medicinskim pogledom demonstrira vlastito stanje, Giselle na pozornici izvodi ludilo pred pogledom publike. Obje figure, navodno nevidljivo unutarnje stanje, pretvaraju u vizualno dostupnu tjelesnu izvedbu s razlikom u statusu te izvedbe. Dok se histerična pacijentica institucionalno promatra kao medicinski objekt, balerina je umjetnica koja unutar strogo kodificiranog plesnog sustava svjesno reproducira znakove gubitka kontrole.

Korda, Matea

Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

Tamnice i zmajevi: prema paraetnografskom istraživanju prekarnosti kroz imaginativne i kreativne prakse

Ovaj rad predstavlja društvenu igru uloga i pripovijedanja Tamnice i zmajevi (engl. *Dungeons & Dragons*), temeljenu na zajedničkoj imaginaciji i kreativnosti, čiji se narativ i svijet kolaborativno stvaraju igranjem. Fokus je rada raspraviti primjenu igre u paraetnografskom istraživanju prekarnosti kao egzistencijalnog i političko-ekonomskog stanja nesigurnosti. Rad sagledava imaginaciju i kreativnost, imanentne “realnom” i svakodnevnom, kao ključne prakse u transformaciji afektivnih pejzaža prekarnosti u alternativna, kvir poimanja svijeta, odnosno oblike kolektiviteta i društvene imaginacije koji odudaraju od dominantnih, (hetero)normativnih poredaka. Rad otvara kao glavnu problematiku način na koji se stanja (ne)sigurnosti, (ne)vidljivosti, (ne)pripadanja mogu afektivno poimati, pripovijedati, kolektivno imaginirati i pregovarati unutar igre. Isto tako, promišlja mogućnost transformacije igre u metodološki supstantivnu i generativnu praksu oblikovanja alternativnog, nenormativnog, kvir znanja. U kontekstu urušavanja društvenosti i oblikovanja svakodnevice nelagodom, rad sagledava potencijal igre i njezinih imaginativnih praksi u “de-normalizaciji” i dekonstrukciji takvih društvenih stanja. Na taj način otvara pitanje primjenjivosti ovakvih i sličnih radioničkih i kreativnih metodoloških praksi na proučavanje opstanka na rubu i preko ruba egzistencijalne sigurnosti pojedinca i (privremeno reproduciranog) kolektiviteta. Kroz metodološko očište, rad propituje mogućnosti objedinjavanja znanstvenih, aktivističkih i umjetničkih praksi unutar igre u svrhu oblikovanja i osnaživanja drugačijih, kvir znanja i promišljanja “posvakodnevljene”, normalizirane nelagode.

Anksioznost radosne nezaposlenosti

Nezaposlenost je postala sinonim za brojne probleme koji život čine nelagodnim, uključujući siromaštvo, izolaciju, depresiju i druge probleme od kojih nezaposleni pate više nego zaposleni. Analizirajući sumorne medijske prikaze nezaposlenosti, Boland i suradnici (2015) pitaju: “Kako itko može uživati u nezaposlenosti nakon što pročita takve članke?” Od nezaposlenih se očekuje da dokažu svoju vrijednost tako što će pokazati da im je nezaposlenost nelagodna.

Polazeći od toga, ovaj rad razmatra sljedeća pitanja: prvo, što čini radosnu nezaposlenost tek fikcijom u današnjem društvu i, drugo, koja je vrsta znanja onemogućena time što je mogućnost radosne nezaposlenosti unaprijed isključena? Pokazujem da je vrsta znanja koja uključuje promišljanje o našem postojanju, a koju omogućuje dovoljno slobodnog vremena za rad na razmišljanju o našem postojanju, potisnuta u konstitutivno izvanjsko “korisnog” znanja. Iz te strukturalne pozicije unutar performativnosti suvremenog rada to znanje progoni hegemonijsku predodžbu smislenog rada — a, štoviše, i normalnog i uglednog postojanja — kao stalnog i dobro plaćenog zaposlenja na puno radno vrijeme. Rad istražuje anksioznost koju ideja radosne nezaposlenosti izaziva u nama i time normalizira ekscese društva utemeljenog na radu.

Krizmanić, Matija

Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb

Nelagoda između znanja i iskustva: promišljati nelagodu kao izvor *queer* epistemologije

Može li nelagoda biti temelj antinormativnog znanja i iskustva? Ovaj rad promišlja nelagodu kao utjelovljenu *queer* epistemologiju i konstitutivno iskustvo *queer* života. Kako i čemu nas uči svrab na potiljku prije izlaska iz ormara ili hladan znoj dok se na poslu priča o ljubavnom životu? Na temelju angažiranog etnografskog istraživanja LGBTIQ+ budućnosti u Zagrebu, rad u fokus stavlja nelagodne epizode kvirnosti kao sastavni dio svakodnevice. U pregovaranju između želje za homonormativnim životom i težnje za radikalno *queer* načinima življenja, nelagoda se pojavljuje kao trajno stanje frikcije koje oblikuje odnose prema sebi, drugima i društvenim normama. Upravo kroz napetost između pripadanja i izmicanja, nelagoda destabilizira koherentne narative iskustva i razotkriva granice epistemologija koje teže jasnoći, stabilnosti i zatvaranju.

Tišina nakon pitanja: "Jesi li gej?", zamuckivanje prije odgovora na "S kime se viđaš?", kao i suočavanje s pitanjem "Jesi li jedan od onih normalnih?" upućuju na nelagodu kao zastoje, odgodu i ritam, način na koji se znanje ne proizvodi linearno, nego kroz prekide i nesigurnosti. Nelagoda kao takva, dakle, ne označava manjak znanja, nego njegov specifičan oblik: utjelovljenu *queer* epistemologiju koja istodobno razotkriva i remeti normativne režime znanja.

Krnić, Marija

Akademija dramske umjetnosti, Zagreb

Kad šok izgubi oštricu: Frljićev *Inkubator* i granice kazališta u doba direktnog prijenosa genocida

U izlaganju analiziram predstavu *Inkubator* Olivera Frljića (Slovensko mladinsko gledalište, gostovanje u Zagrebu, 2025) i njezin paradoksalni neuspjeh da uznemiri publiku. U trenutku kada se genocid u Gazi svakodnevno prenosi uživo na društvenim mrežama, uključujući pogubljenja civila, umiranje novorođenčadi u inkubatorima koji ne rade zbog nedostatka energije te apele medicinskog osoblja suočenog sa smrću, kazališna reprezentacija nasilja više se ne može natjecati s neposrednim užasom stvarnosti. Frljićeva prepoznatljiva poetika šoka, koja je u pravilu učinkovita u razotkrivanju suučesništva, ovdje se suočava s vlastitom nedostatnošću. Predstava je usredotočena na opsadu bolnice Al-Shifa i sudbinu novorođenčadi u inkubatorima, a izvedena je kroz niz tematski povezanih prizora. Analizu usmjeravam na dva ključna prizora, istražujući načine na koje predstava propituje afektivne režime selektivne solidarnosti i afektivni rad potreban za održavanje suučesništva. U prvom prizoru glumica koja štrajka glađu suočava se s članovima ansambla koji se žale da im je potpisivanje njezine peticije donijelo prijetnje, čime se razotkriva kako solidarnost traje samo dok ne ugrožava osobnu udobnost. Drugi prizor prikazuje časnika izraelskih obrambenih snaga (IDF) koji je primio srce dvanaestogodišnjeg palestinskog dječaka, ubijenog zbog bacanja kamenja na tenk, čime se palestinsko tijelo postavlja kao mjesto susreta medicinskog “napretka” i dehumanizacije. Središnje pitanje koje postavljam glasi: kada je suučesništvo u genocidu postalo normalizirano, može li kazalište još uvijek proizvesti onu afektivnu pukotinu koja je potrebna da nas probudi?

Kršinić-Lozica, Ana

Odsjek za komparativnu književnost, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Suočavanje sa sadašnjošću. Pamćenje holokausta i genocida u teatru i književnosti

Izlaganje se bavi dvama primjerima izvedbene i književne rekonstrukcije pamćenja masovnih zločina počinjenih u NDH-u: predstavom Jerneja Lorenčija *Eichmann u Jeruzalemu* (2019), koja, među ostalim, obrađuje i suđenje Andriji Artukoviću, te knjigom Sibel Roller *Putnik. Memoari moga oca iz Jasenovca* (2025). Oba djela pristupaju temi dijaloški, gradeći svoju strukturu kroz metatekstualni odmak od vlastita ishodišta. U predstavi je istoimena studija Hanne Arendt tek polazište za propitivanje karaktera holokausta, transponiranog u lokalni kontekst, te uloge počinitelja i svjedoka, kao i za izvedbu vlastitih trauma. Sibel Roller knjigu piše u dijalogu s posthumno pronađenim memoarskim zapisima svog oca (koji je bio jedan od svjedoka na suđenju Dinku Šakiću) o zatočeništvu u Jasenovcu. U središtu predstave i knjige nalazi se vremenska distanca, veća od pola stoljeća, između polazišnih tekstova i njihove obrade. Ta je distanca obilježena smjenom generacija, promjenama političkih režima i diskurzivnim zaokretom ka negaciji i distorziji holokausta i genocida. U oba se slučaja ona premošćuje osobnim pristupom koji je obilježen nelagodom glumaca zbog ogoljivanja svojih sjećanja te nelagodom Sibel Roller pri suočavanju s tišinom vlastite transgeneracijske traume dok ispisuje obiteljsku povijest. Preispitivanje intime tako postaje izvedbeni čin koji zadire u dominantni narativ o suočavanju s prošlošću donoseći novu vrstu svjedočenja na razmeđu teatra, književnosti i historiografije kao kontrapunkt današnjem reetabliranju (povijesnog) političkog nasilja.

Lizde, Glorija

Umjetnička akademija u Splitu

Progutala sam svoj san: koreografije patnje

U predavanju *Progutala sam svoj san: koreografije patnje* istražujem načine fotografske reprezentacije žena kojima je dijagnosticirana histerija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće te dinamiku odnosa moći između fotografa – liječnika i fotografiranih subjekata – pacijentica.

Polazeći od arhiva pariške bolnice Salpêtrière, gdje su liječnici za potrebe fotografiranja pacijentica nerijetko inducirali simptome i napadaje, sagledavam kako su pokušaji medicinske dokumentacije poprimili performativni karakter te se postupno transformirali u koreografirane prikaze patnje, u kojima žensko tijelo postaje mjestom spektakla.

Teorijsko istraživanje nastavak je umjetničkog rada, serije fotografija *Progutala sam svoj san*, u kojoj reinterpetiram i rekonstruiram ove povijesne fotografije, izrađujući tako vlastiti arhiv histerije; portret ženskog tijela na razmeđu zbilje i fikcije, dokumenta i inscenacije, jave i sna.

Arhivske fotografije, koje su u međuvremenu nadišle svoj izvorni kontekst, uspoređujem s vizualnim prikazima žena u mađioničarskim trikovima istoga razdoblja, kao i s prizorima religioznih ekstaza i opsjednutog tijela. Na taj način propitujem kako se lik “histerične žene” transformira kroz stoljeća, izlažeći iz okvira psihijatrijske institucije.

Marjanić, Suzana

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Što bi rekao Borut Šeparović o susretu Var(o)ufakisa i Massumija? O oblicima kontrole koji su preventivni, infrastrukturni i afektivni

Iako dolaze iz različitih disciplina – ekonomije u slučaju Yanisa Varoufakisa (Janis Varufakis) i filozofije u slučaju Briana Massumija – obojica opisuju isti temeljni pomak u moći: prijelaz od izravne kontrole ili jednostavne tržišne razmjene prema oblicima kontrole koji su preventivni, infrastrukturni i afektivni. Varoufakisov koncept tehnofeudalizma usmjeren je na ekonomsku i tehnološku dominaciju koju digitalne platforme provode kroz izvlačenje podataka, algoritamsko vodstvo i monopolističku kontrolu, stvarajući subjekte koje naziva “platformskim kmetovima”, čije je ponašanje oblikovano kako bi omogućilo izvlačenje rente. Paralelno, Massumijeva ideja ontomoći ističe difuzniji, ali jednako sveprisutan mehanizam: modulaciju pažnje, emocija i potencijala, stvarajući “preduhitrene subjekte” (*preempted subjects*), čije se djelovanje unaprijed predviđa i usmjerava. Iako se njihovi naglasci razlikuju, oba pristupa podudaraju se u ideji da moć danas djeluje oblikovanjem uvjeta mogućnosti, a ne samo reakcijom na djelovanje, pa se tehnofeudalizam može razumjeti kao ekonomska struktura, a ontomoć kao afektivna i energetska sila koja je pokreće i održava.

Navedene ćemo teorijske pozicije primijeniti na trima predstavama: *Solaris* (2026, kazalište “licem u lice” s filmom Andreja Tarkovskog i njegovim digitalnim dvojnikom), *Slijepi vode slijepe* (2025, Montažstroj) i *Mladež bez boga* (2019, Montažstroj, po motivima romana *Mladež bez Boga* Ödöna von Horvátha).

Marković, Jelena

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Mustapić, Nadija

Akademija primijenjenih umjetnosti, Sveučilište u Rijeci

Kuća između “još uvijek” i “više ne”: o afektivnoj nelagodi, diskontinuitetu i *unheimlich* prostoru u Lici

Polazeći od zajedničkog, terenskog umjetničko-znanstvenog istraživanja u Lici, u ovom se izlaganju “kuća” u tom specifičnom geopolitičkom kontekstu promatra kao materijalni i afektivni objekt u kojem se talože, ali i međusobno sudaraju različiti režimi prostora, vremena, pripadanja, otuđenja i istraživačkih praksi. U regiji čiji su društveni i prostorni kontinuiteti višestruko prekinuti ratovima, migracijama, političkim preslagivanjima stanovništva i depopulacijom, kuća postaje sjecište (dis)kontinuiteta objekta, ljudi, vremena i mjesta, ali i objekt čija se “normalna” funkcija gubi ili radikalno transformira.

U tom se smislu otvara pitanje: kada kuća prestaje biti “normalna kuća”? Je li ona normalna ako nema stanovnika, ako ima vlasnika koji u njoj ne živi, ako u njoj samo povremeno borave ljudi (ili životinje), ako je naseljena nakon odlaska prijašnjih stanovnika, ako je obnovljena, ali se nitko nije vratio, ili ako fizički postoji, dok je zajednica kojoj je pripadala nestala i sl.? Normalnost kuće, stoga, ne određujemo njezinim fizičkim stanjem, nego društvenim odnosom između kuće, stanovanja, pripadanja, emocija i pripovijedanja o njoj. Kuća može biti arhitektonski očuvana, a istodobno društveno izmještena iz onoga što je činilo njezinu “normalnost”.

Kuća u Lici je, stoga, polazna točka za istraživanje nelagode kao procesa u kojem poznato postaje strano (*unheimlich*). Nelagoda proizlazi iz vremenskog nesklada gdje materijalni tragovi stanovanja preživljavaju društveni svijet kojem su pripadali, pa u istom objektu koegzistiraju prošlo stanovanje, prekinuta sadašnjost i neizvjesna budućnost. Različita vremena koegzistiraju u istom objektu, ali više ne tvore nužno koherentnu priču, te kuća, osim što postaje objekt nelagode, potiče strah, zazor, nostalgiju, ravnodušnost, osjećaj pripadnosti, otuđenja te istodoban osjećaj prisutnosti i odsutnosti.

Kolaborativno, umjetničko i znanstveno promišljanje zajedničkog terenskog iskustva, polazeći od istog objekta, kuće, istih susreta i istog prikupljenog materijala, ali s različitim režimima pažnje, otvorilo je mogućnost stvaranja hibridnih, nehijerarhiziranih epistemoloških veza između umjetničkog i analitičkog, koji se međusobno presijecaju, nadopunjuju i razilaze u horizontalnoj, metonimijskoj napetosti da bi se promislila značenja “kuće” na istraživanom području. Razlika između režima pažnje dviju istraživačica, koji su usidreni u povijest umjetničkih te etnoloških i/ili folklorističkih istraživačkih praksi, nije nešto što istraživanje nastoji razriješiti, nego prostor u kojem istraživanje nastaje.

Milekić, Sven

Odsjek za povijest, Filozofski fakultet u Rijeci

“Pusti me više s tim ratom”: rezignacija, razočaranje i ideološke transformacije hrvatskih veterana

Mnogobrojne udruge, kao samoproглаšeni predstavnici hrvatskih veterana ratova 1990-ih (branitelja), igraju ulogu čuvara kolektivnog pamćenja Domovinskog rata. Prema službenoj naraciji, Domovinski rat predstavlja najsajnije razdoblje nacionalne povijesti, u kojem je hrvatski narod, predvođen političkim vodstvom i braniteljima, izborio slobodu stvaranjem neovisne države i obranom od velikosrpske agresije. Udruge promiču ovaj viktimizacijski i pobjednički metanarativ o ratu, koji je “čist kao suza”, kao o “najsajnijem” razdoblju njihovih života. Ova dominantna nacionalistička naracija prešućuje kontranarative koji govore o karakteru rata, ratnim zločinima počinjenim nad Srbima i ulozi Hrvatske u ratu u Bosni i Hercegovini. Iako mnogi internaliziraju dominantnu naraciju, svjedočeći o ratu kao obrani od velikosrpske agresije, veterani sudionici polustrukturiranih fokus grupa i intervjuua reproduciraju različite kontranarative o ratu, suborcima i suvremenoj Hrvatskoj. U autorefleksivnom diskursu, ispitanici različite pripadnosti narativno objašnjavaju vlastitu, ratom i poraćem uvjetovanu, ideološku transformaciju. Tako neki od njih prepričavaju svoj put od tvrdih nacionalista i sentimentalnih domoljuba u skeptike koji hrvatsko domoljublje vide kao sjećanje–zaslon za mnoge transgresije počinjene u ratu i nakon njega: šovinizam, ratne zločine, međunarodnu agresiju, pljačku i kriminalnu pretvorbu i privatizaciju. Dok neke taj osjećaj razočaranja politički paralizira i dovodi do rezignacije, drugi upravo na tome grade sadašnji identitet koji ispoljavaju u javnom prostoru.

Mucko, Bojan

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Paralelne normalnosti?

Istraživanjem svakodnevne iregulariziranih migracija pozicioniramo se liminalno, kao promatrači ili/i sudionici u procesima koji za širu javnost ostaju često potpuno nevidljivi. Stereotipne reprezentacije iregulariziranih migracija u masovnim medijima, ovisno o ideološkom predznaku, kreću se često između krajnosti, od protumigrantske kriminalizacije do promigrantske viktimizacije. U mutnoj pozadini koja klizi pod pokušajima grubih reprezentacija, ostaje nešto kao privid paralelnosti svjetova, skrivena razina društvene realnosti koja se teško kadrira i hvata.

Svakodnevicu, koja se odvija u političkoj klimi kriminalizacije migracija i solidarnosti, oblikuju kompleksne mreže globalnih, nadnacionalnih silnica u susretu s lokalnim instancama režima migracija. Masovni, nezaustavljivi, transkontinentalni pokret fragmentiran je u teško razlučiv broj koraka, faza, točaka, zona fragilnosti i otpora, nametnutih mikro režima i okvira privremenih normalnosti. Diskursi i prakse normaliziranog nasilja ocrtavaju europsku inačicu liberalnog aparthejda: dojam paralelnosti svjetova zapravo je privid koji skriva jasne društvene podjele.

Izlaganje temeljim na istraživanju iregularizirane svakodnevne režima migracija u pograničnim dijelovima Bosne i Hercegovine. U pokušaju izazivanja "normalnosti" i izbjegavajući kolonijalni koncept proizvodnje znanja o drugima, polazim od autoetnografskih epizoda volonterskog suživota s ljudima u pokretu (iz registra nevidljivog, dijeljenog, zajedničkog).

Mustapić, Nadija

Akademija primijenjene umjetnosti Sveučilišta u Rijeci

Dekonstrukcija mita: polifonija nevidljivog rada i afektivnih nelagoda u audiovideoinstalaciji “Superheroine”

Izlaganje predstavlja umjetničko-istraživački projekt i imerzivnu audiovideoinstalaciju u nastajanju “Superheroine”. Oslanjajući se na temu nelagode konstitucije roda u kapitalističkim afektivnim režimima, rad kritički preispituje teret socijalne reprodukcije, nevidljivog rada i sagorijevanja žena, koji su radikalno ogoljeni tijekom pandemije. Brisanjem granica privatnog i javnog, dom je postao istovremeno utočište i bojište. Pritom je društveni diskurs romantizirao ekstremnu eksploataciju kroz toksični mit o “superheroinama” koje besprijeorno podnose višestruke terete.

Temelj projekta je opsežan terenski rad: snimljeni su dubinski audiointervjui sa 68 žena te videoportreti 113 žena. Na izlaganju ću predstaviti fragmente rada u postprodukcijskoj fazi – polifone zvučne pejzaže satkane od intimnih svjedočanstava i kompozitne, vizualno rascijepljene figure koje utjelovljuju iscrpljeni, ali otporni ženski subjekt.

Fokus izlaganja bit će na samom procesu i metodologiji empatijskog slušanja: što znači prikupljati afektivne narative o nelagodi s terena i kako se sirova emocija prevodi u estetsku formu. Prikazivanjem ovog procesa želim naglasiti kako umjetnička praksa čini skriveni kapitalistički teret brige opipljivim, transformirajući nelagodu iz pasivnog stanja patnje u aktivni prostor otpora i ženske solidarnosti.

Nogalo, Stipe

nezavisni istraživač, Zagreb

Kriza maskuliniteta kao mjesto normalizacije

Kroz diskurse o krizi maskuliniteta možemo promatrati načine na koje se režim roda oslanja na afekt i njegovu ulogu u konstruiranju abnormalnosti. Promatrajući maskulinitet kao rod koji se konstruira unutar kapitalističkih režima, možemo oprimjeriti kako se ambivalentnost normalnosti stalno provlači kroz diskurse o maskulinitetu kao oslonac raznim režimima normalizatorske moći. U tome razmatanju poslužit će nam Foucaultovo razmatranje konstruiranja polja abnormalnosti, predstavljeno u *Abnormal* predavanjima. Konstrukcija abnormalne individue preko figura monstruma, (ne)popravljive individue i onanirajućeg djeteta poslužit će da razmotrimo razne načine na koje se tenzija oko normalnosti stvara oko tijela koja su čitana kao muška. Preko tih tenzija, te društvene i osobne nelagode u odnosu s normom maskuliniteta, možemo iščitati mjesta preko kojih se nanovo maskulinitet konstruira kao rod.

Orlić, Mila

Odsjek za povijest, Filozofski fakultet u Rijeci

Nelagoda kao epistemološki otpor: “Vlak sjećanja” i kolonijalni narativi o talijanskoj “istočnoj granici”

Izlaganje analizira suvremene talijanske politike pamćenja vezane uz “istočnu granicu”, s posebnim naglaskom na projektu “vlaka sjećanja” kao institucionaliziranoj praksi povijesnog posredovanja. “Vlak sjećanja” (*Treno del ricordo*), pokrenut 2024. godine na inicijativu vlade Giorgie Meloni, predstavlja novu fazu u razvoju komemorativnih politika, utemeljenih na zakonu iz 2004. kojim je uspostavljen Dan sjećanja na egzodus i fojbe (*Giorno del Ricordo*). Kao mobilni muzejsko-edukativni prostor realiziran u suradnji s talijanskim željeznicama, projekt aktivno sudjeluje u oblikovanju javnog znanja o prošlosti.

Izlaganje istražuje kako se kroz takve obrazovne i komemorativne formate konsolidira dominantni narativ o egzodusu i fojbama, često strukturiran unutar viktimizacijskog okvira, koji marginalizira, relativizira, reinterpreтира ili depolitizira iskustvo fašističkog nasilja i imperijalnih politika na istočno-jadranskom prostoru. Posebna se pozornost posvećuje ulozi historiografije u tim procesima: umjesto kritičke dekonstrukcije, pojedini segmenti struke sudjeluju u stabilizaciji pojednostavljenih i nacionalno homogenizirajućih interpretacija, čime pridonose njihovoj institucionalnoj legitimaciji.

Analizom javnih diskursa, edukativnih materijala i narativnih strategija, rad ukazuje na postojanje dugotrajnih kolonijalnih imaginarija koji strukturiraju percepciju “granice” kao prostora talijanske patnje i civilizacijske misije. Unutar takvog režima pamćenja, nelagoda se pojavljuje kao indikativan, iako često potisnut, aspekt historiografske i javne prakse: ona signalizira napetosti između znanstvenih spoznaja i njihove društvene upotrebe, ali istovremeno otvara pitanje odgovornosti struke u oblikovanju kolektivnog pamćenja.

Parojčić, Ognjen

Etnografski institut SANU-a, Beograd

Renarativizacija sopstva: lečenje, identitet i održavanje (ne)normalnosti

Ovaj rad analizira narative o ličnom iskustvu bolesti zavisnosti, sa fokusom na proces prolaska kroz program lečenja. Na osnovu kvalitativnog istraživanja sprovedenog putem 20 polustrukturiranih dubinskih intervjua sa polaznicama i polaznicima rehabilitacione faze programa lečenja na Klinici za bolesti zavisnosti pri Institutu za mentalno zdravlje, istražuje se uloga lečenja u procesu renarativizacije ličnog identiteta polaznica i polaznika programa. U središtu analize nalazi se pitanje procesa zaključivanja bolesti zavisnosti i konstrukcije kategorije zavisnika putem programa rehabilitacije. Medicinsko znanje otelovljeno u obliku psihoedukativnog programa lečenja uslovljava proces narativizacije identiteta “(lečenog) zavisnika” i uređuje oblik (mogućeg) mišljenja o sebi. Lično iskustvo koje prethodi lečenju na taj način predstavlja osnov za (re)konstrukciju kategorije zavisnika te polaznu tačku za proces renarativizacije ličnog identiteta u odnosu na usvojena znanja putem lečenja. Ovaj proces će stoga biti analiziran u ključu narativnog identiteta kao specifične tehnike sopstva, kojom se karakterističnim osećanjima krivice i kajanja daje značenje i prostor za ponovno osmišljavanje. Kulturno-specifičan odnos prema samom konzumiranju, koji dovodi do stigmatizacije zavisnika, biće promišljen putem dvostruke obavezanosti koja pojedince održava na margini čak i nakon lečenja. Cilj rada jeste ukazivanje na ulogu procesa prolaska kroz lečenje u rekonceptualizaciji ličnog identiteta polaznika i polaznica programa.

Pentić, Višnja

Akademija dramske umjetnosti i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Uokvirivanje nelagode: tablo-stil u suvremenom hrvatskom filmu

Tema izlaganja je samosvjesno korištenje tablo-stila kao prikazivačke strategije u pristupu temi emotivne nelagode u suvremenom hrvatskom filmu. Kao studije slučaja bit će korištena dva recentna višestruko nagrađivana ostvarenja, kratkometražni igrani film *Niska trava* Davida Gaše (2023), koji prikazuje opresivnu monotoniju odrastanja u provinciji, te dugometražni film *Sigurno mjesto* (2022) Juraja Lerotića, koji tematizira sljepoću državnih aparata za mentalno i emotivno krhka stanja pojedinaca. Filmove povezuje idiosinkratičan filmski jezik zasnovan na strogo formaliziranim statičnim kadrovima dugog trajanja u kojima se kroz naglašeno geometrijske kompozicije razvija emotivna plastičnost i dinamika s ciljem što uvjerljivijeg prijenosa emocija nelagode, nepripadanja i nesnalaženja koje proživljavaju likovi. Postupak se temelji na naglašavanju specifične tenzije upisane u logiku pokretnih slika kao medija kojim se uokviruje kretanje, a čije značenje biva usložnjeno prema principu kumulativne međuovisnosti svih kadrova. Temeljna emocija koju ovi filmovi proizvode kod gledatelja jest nelagoda u susretu sa svijetom poremećene logike koji istovremeno izgleda realistično i pomaknuto, a s kojim autori postupaju jednako kao s nečim prihvatljivim i normalnim, kako je povodom Kafkina djela pisao njemački filozof Günther Anders. Korištenjem tablo-stila u suvremenom se hrvatskom filmu simbolički zrcali, ali i propituje zatočenost protagonista u društvenim okvirima koji omogućuju normalizaciju nelagode i produbljuju osjećaj nemoći u suočavanju sa *statusom quo*.

Polgar, Nataša

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Jezik ludila kao otpor normalizaciji: Leonora Carrington i *Down Below*

Polazeći od različitih paradigmi za mišljenje jezika ludila, poput Kristevine asimboličke nijemosti (koju dodjeljuje melankoliji), odnosno nevjerovanja u jezik, ili pak Lacanova tumačenja psihoze kao praznine ili rupe u simboličkom poretku, ovo izlaganje predlaže mogućnost razumijevanja jezika kao oblika privatizacije simboličkog na temelju autobiografskoga teksta *Down Below* Leonore Carrington. U Carringtoninu tekstu jezik ludila nije ni nijem ni strukturno prazan, nego hipersaturiran – djeluje viškom značenja i to specifičnim oslanjanjem na folklorni imaginarij. Subjekt ne gubi pristup simboličkom poretku; premješta njegovo jamstvo sa društva/kulture na samu sebe, u trenutku kad kolektivni poredak – rat, nasilje, prisilna hospitalizacija – postane zastrašujuć i traumatski. Institucionalna nelagoda pred takvim jezikom nije nelagoda pred kaosom, nego pred redom kojemu kolektiv nema pristup.

Pumpalović, Anđela

Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet u Beogradu

Subjektivizacija učenika u školskom kontekstu: normativna tela i pregovaranje identiteta

Izlaganje prikazuje rezultate dvogodišnjeg etnografskog istraživanja u privatnoj internacionalnoj školi u Beogradu. Fokus je na međuljudskim odnosima i konstrukciji identiteta u kontekstu privatnog obrazovanja, s posebnim osvrtom na kategorije učenika koje nastavnici razlikuju na osnovu ponašanja i emocionalnih obrazaca u svakodnevnim školskim interakcijama. U školskom okruženju, posredovanom logikom privatnog kapitala, u kojem se nastavni rad tretira kao usluga, odnosi između učenika i nastavnika utiču na to kako se pravila ponašanja internalizuju i pregovaraju, oblikujući identitete i emocionalne doživljaje učesnika. Kroz izražavanje nesimpatija ili odobravanja te kroz evaluativne komentare i diskusije o učenicima, nastavnici uspostavljaju i tumače norme i očekivanja ponašanja unutar institucionalnog okvira. Stoga, centralno mesto ovog izlaganja zauzima praksa ogovaranja učenika među nastavnicima, posmatrana kao evaluativna i normativna neformalna praksa koja izražava standarde i vrednosne sudove. Ona omogućava uvid u načine na koje se moralni standardi preispituju i redefinišu i kako se afektivni i komunikativni procesi koriste za održavanje i reinterpretaciju kulturnih i institucionalnih normi. Istraživanje pokazuje kako ove prakse funkcionišu kao oblik otpora korporativnoj logici, koja redukuje školske odnose na transakcijske, i kako diskusija o normama i afektima omogućava nastavnicima i učenicima da u okviru neoliberalnog obrazovanja redefinišu standarde ponašanja.

Rajić Šikanjić, Petra

Institut za antropologiju, Zagreb

Perinić Lewis, Ana

Institut za istraživanje migracija, Zagreb

Tijelo kao dar: darivanje tijela između nelagode i normativnosti u Hrvatskoj

Darivanje tijela nakon smrti u medicinske svrhe destabilizira uvriježene granice između ritualnog, etičkog i korisnog postupanja s mrtvim tijelom. Kada tijelo ne završava u grobu nego na anatomsom stolu, ono istodobno postaje dar, resurs i izvor nelagode. Ova praksa može se razumjeti kao pomak tijela iz domene pogrebnog rituala u područje znanja, edukacije i institucionalne regulacije. Polazeći od uvida antropologije smrti o transformacijama tijela i rituala, izlaganje propituje kako darivanje tijela istodobno potvrđuje i destabilizira dominantne norme vezane uz smrt i postupanje s mrtvim tijelom. Izlaganje se temelji na studiji slučaja člana obitelji u kojoj su dvije generacije darovale tijelo za medicinska istraživanja, kao i na uvidu u institucionalne procedure medicinskih fakulteta u Hrvatskoj. Pokazuje se kako se odluke o darivanju oblikuju kroz diskurse racionalnosti, društvene korisnosti i pragmatičnosti, dok istodobno proizvode afektivno obilježenu nelagodu povezanu s odsutnošću tijela, transformacijom pogrebnih praksi i izmještenim oblicima komemoracije. Nelagoda se pritom javlja kao signal napetosti između normativnih očekivanja i alternativnih načina postupanja, otvarajući prostor za promišljanje granica “normalnog” i mogućnosti njihova pomicanja.

Ryer, Paul

School for Advanced Research, Santa Fe, New Mexico, USA

Nelagoda i transgranični afekt

Etnografski rad često uključuje iznenađujuće trenutke. Primjerice, riječima Alejandra, Meksikanca koji živi u Oaxaci u Meksiku: “Kad je Trump rekao da će sve odande [iz SAD-a] izbaciti i vratiti ih ovamo [u Meksiko], rekao sam: ‘Dobro!’” Kao aktivistu za prava migranata u pograničnoj regiji, koji se duboko protivi aktualnim američkim migracijskim politikama, ovakav iskaz može zvučati šokantno. Naizgled, taj stav dovodi u pitanje norme i vrijednosti našeg aktivizma te podrške migrantima i njihovim borbama. Ipak, podsjeća me na upozorenje Anne Tsing da, usredotočujući se na prekogranične migracije i migrante, ne smijemo zanemariti one koji su ostali iza njih (Tsing 2000). Štoviše, kao etnografi važno je da obratimo pozornost na neočekivane perspektive poput ove. Možda takvi glasovi čak predstavljaju ključan dio širih nepoznanica — primjerice, zašto su se mladi Latinoamerikanci na američkim izborima 2024. godine u tolikoj mjeri okrenuli prema Trumpu da su mu u nekoliko saveznih država osigurali presudnu izbornu prednost. Zašto?

Šamarjaj, Ana

Odeljenje za etnologiju i antropologiju Univerziteta u Beogradu

“Crne ovce” inkluzije – etnografski uvid u prosvetni rad sa učenicima sa poteškoćama u Srbiji

Rad analizira odnose prosvetnih radnica sa učenicima sa poteškoćama u kontekstu primene programa inkluzivnog obrazovanja u Srbiji. Cilj istraživanja bio je da prikaže mehanizme rada koje prosvetne radnice razvijaju, kao i koncepcije o osobama sa poteškoćama koje se u tom procesu stvaraju i reprodukuju. Istraživanje je sprovedeno u manjem gradu u Srbiji metodama polustrukturiranih intervju a i etnografskog posmatranja. Iz perspektive prosvetnih radnica, postoji jaz između zvaničnih javnih politika i izvodljivih praksi, što one artikulišu kroz nezadovoljstvo i frustraciju uslovima rada i sopstvenim izvođenjem posla, kao i strah da će zbog neznanja naštetiti učenicima sa poteškoćama. Implicitni cilj njihovog rada i obrazovanja učenika jeste njihovo osamostaljivanje i priprema za budući rad, pri čemu se zahtevaju poslušnost i produktivnost, koje su za različite učenike sa poteškoćama moguće u različitim merama, a one istovremeno postaju merilom uspešnosti rada samih prosvetnih radnica. Rad razvija argument da oskudica resursa otežava inkluziju, ali i produbljuje normativno razvrstavanje učenika. Mogućnost učenika da učestvuju u svakodnevnom, predviđenim tokovima časa određuje da li će biti kategorizovani kao prihvatljivi, neprihvatljivi ili čak opasni, oblikujući zamišljanja njihovih budućnosti u društvu te izazivajući nekad nadu, a nekad zazor i teskobu.

Tanasovski, Sven

nezavisni istraživač, Zagreb

Birokratizirana svakodnevnica, poslovna okruženja i umijeće čavrljanja

Moderna birokracija i njezino neprestano suvremeno usavršavanje, vođeno potrebom za zaradom, pretvara svaki prostor čovjekova društvenog života u jednoličan prostor uvijek pretpostavljene ekonomske dobiti. Pretpostavimo li da prostor uokviruje naše ponašanje, ono postaje homogenizirano i naša svijest i djelovanje počinje djelovati u službi reprodukcije povijesti, odnosno trenutnoga stanja. Pritom nikad stagnantno jednako, već u apsolutnoj mjeri lošije od prethodnog ako gledamo na neki humani ideal društva. Prostor kojem većina nas najviše vremena “posvećuje” poslovno je okruženje, koje, kao rutinizirani poligon, svojom svakodnevnom prisutnošću nameće poimanje normalnog kao nečeg na što smo naviknuti. Iako su politike dominantno oblikovane vrijednostima natjecanja, u poslovnom okruženju nastoji se održati privid “apolitičnosti” radi veće vjerojatnosti dojma prihvatljivosti kod što većeg dijela populacije potrošača, kao i izbjegavanja “kontroverzi”, “teških” teme i nelagoda stvarnosti koje se mogu pojaviti u svijesti radnika.

Ovim izlaganjem želi se ukazati na svijest i ponašanja koja se usvajaju u poslovnom okruženju i kako se prenose u ostale sfere društvenog života. Drugim riječima, kako nastaju i kako održavamo mehanizme bijega od nelagoda stvarnosti i zašto je pasivnost česta, a agencija rijetka.

Vrbančić, Mario

Odsjek za anglistiku, Filozofski fakultet u Zadru

Gaza – genocid kao globalni spektakl

U svome eseju *Thinking after Gaza* Franco Berardi ističe razliku između dvaju mjesta na kojima se dogodio genocid u različitim povijesnim okolnostima, Auschwitza i Gaze: “Gaza nije poput Auschwitza, jer u tim logorima tada nije bilo kamera, dok danas cijelo čovječanstvo sjedi u dnevnoj sobi i na ekranu promatra vlastitu budućnost, najavljenju u sadašnjoj stvarnosti Gaze i Jenina.”

Paradoksalno, ta je razlika teško pojmljiva, gotovo neshvatljiva. Kao što prijašnji naraštaji nisu mogli razumjeti kako se mogao dogoditi Auschwitz, tako danas ne shvaćamo ili teško možemo pojmiti kako se može događati Gaza. Možda će buduće generacije, parafrazirajući Theodora W. Adorna, pitanje “je li moguća poezija nakon Auschwitza” preoblikovati u pitanje: kako su to mogli gledati? Ili: je li moguć globalni spektakl bez genocida?

U ovom izlaganju bavim se proizvodnjom afekata koji normaliziraju takvo stanje, od ignorancije i opće ravnodušnosti do fragmentarnosti našeg bivanja u infosferi, kao i različitim oblicima kontrole velikih korporacija koje su, uporabom umjetne inteligencije, posredno umiješane u genocid.

AFFECTIVE REGIMES OF NORMALCY AND DISCOMFORT

Foucault's critique of normality as a historically produced category, shaped through institutions, medical and penal discourse, regimes of surveillance, and the dynamics of power and knowledge, calls for an anthropological and folkloristic revision "from below," from the perspective of everyday experiences, cultural practices, and the affective dispositions of individuals and communities. The conference *Affective Regimes of Normality and Discomfort* starts from the assumption that discomfort is no longer an exception but a normalized condition structuring the affective regime of contemporary societies. The aim is to illuminate how cognitive, narrative, and affective processes participate in shaping imaginaries of normality, as well as alternative, more just and resilient visions of shared life. Folkloristic and ethnological insights into self-regulatory cultural knowledge, everyday practices, and (ritualized) forms of (self-)healing help us understand how individuals and communities endure at—and beyond—the edge of existential security. At the same time, the conference opens up space for critically reflecting on one's positionality, and methodological tools, as well as on the discomfort associated with complicity in the normalization of apathetic and alienated communities, regressive political trends, anti-Enlightenment movements, inadequate pedagogies, the failure to confront the history of political violence, and the production of insecure and dependent subjectivities. The aim of the conference is not merely to diagnose the crisis and consequences of the "affective turn" in the humanities, but also to explore the productive potential of discomfort—discomfort as a refusal to accept the normalization of violence, social inequality, and the erosion of social and humanistic values.

Buden, Boris

The European Institute for Progressive Cultural Policies, Vienna

Wars Are Normal, Robots Are Uncanny and We Are Getting Lost

The most fatal among the normalities a human being can experience is the normality of war. It is an experience of a paradox: when a state of exception becomes a norm. Key to the normalization of war is modern technology. It is capable, especially in its most advanced digital form, of developing its own dynamics, so that the outbreak of war and warfare in general can escape human control. Even the once-obvious distinction between aggressor and defender becomes now impossible to maintain. Wars today have become a matter of automation. They are increasingly waged by robots.

But robots are uncanny. Not because of our creepy feeling that they look like us. The opposite is true. They are uncanny because they reveal our unconscious as being structured like a machine. What is truly uncanny is not a “robot like us”, but a “robot in us”, our language that talks to us without a “subject”, an enunciation without a locutor.

What if Artificial Intelligence is as cunning as Odysseus who told the one-eyed cyclop Polyphemus that his name was “Nobody”. We might end like the cyclop shouting: “Nobody has blinded me! Nobody is killing me!” Just like in the old days no one will believe us: “You’re sick, you’d better go pray!”. Is prayer in a world without God all that will remain for us?

Karge, Heike

Department of History, University of Graz

Charming schizophrenia or how to conceptualize trauma in Eastern Europe

This keynote asks how socialist Yugoslav psychiatry made the relation between war and psychic suffering thinkable. It asks under what conditions psychiatric experts understood psychic breakdown as an injury caused by war, and when they located the problem elsewhere. In psychiatric patient records from Zagreb and Belgrade, soldiers and veterans of the two World Wars were often classified through general psychiatric diagnoses such as schizophrenia. At first sight, this seems to confirm the assumption that the region lacked a specific language for war-related psychic injury. The keynote argues that this conclusion is too simple. Patient files show one level of practice, but not the full conceptual debate.

The paper moves between clinical records and Yugoslav expert discussions, especially Hugo Klajn's war neurosis and the later diagnosis of surface neurosis, and compares them with US concepts such as gross stress reaction. The heuristic question is where the exception was located: in the soldier's psyche, or in war as an abnormal situation. The comparison reveals a third possibility, namely limited recognition. The Yugoslav case thus invites a productive discomfort with both the idea of a silent East and linear histories of trauma as a movement from denial to recognition.

Levanat-Perić, Miranda

Department of Croatian Studies, University of Zadar

Unease about Rats: Grin, Grass, and King

Are rats our comrades?
(Major in *Animal Farm*)

Monster theory, as developed by J. B. Friedman (1981) and J. J. Cohen (1996), rests on the premise that the monster's body is a body of "pure" culture and exists only in order to be read. Such a reading, however, invariably relies on the anthropocentric assumption that the monstrous Other must be understood relationally, primarily in opposition to the human as the norm. Accordingly, drawing on Friedman's notion of the "measure of man" and following Foucault's insights, Andrew Gibson (1996) defines the monster as an empty category that is continually filled with new meanings and constituted exclusively in relation to the human, thereby ensuring the category's continued existence.

This paper focuses on texts in which rats assume the role of radical otherness, examining the metaphorical and metonymic links between culture, social order, and monstrosity. The monsterization of rats requires no dramatic transformation. As an unwanted companion of humanity for centuries, inhabiting the very threshold of civilization, the rat signals the collapse of boundaries through its associations with infection, infestation, contamination, and destruction, thus embodying many of Cohen's theses on imaginary monsters. At the same time, excluded from both the human and the animal worlds, it provokes fear and unease precisely because it exists outside fiction, in our immediate proximity. As a clandestine cohabitant of the underground and a perpetual outsider incapable of integration, the literary rat becomes a challenge to egalitarianism on Orwell's farm and a warning in Grass's vision of the posthuman future, while, in Aleksandr Grin's story, as a threat of infection to be eradicated through violence, it anticipates the role the rat would later assume in the rhetoric of racism, from Nazi propaganda posters to their contemporary palimpsests.

Since the figure of the monstrous rat is most closely associated with horror and dystopian fiction, Noël Carroll's *The Philosophy of Horror* (1990) provides

the principal theoretical framework for this study. Carroll introduces affective criteria into the definition of the monster, emphasizing both disgust elicited by the monster's categorical impurity and fear arising from the threat it poses to individuals or the community. From this perspective, the monster is approached not only as a cultural construct or projection but also through the emotional responses it evokes both within and beyond the text, directly directing unease toward its audience. Accordingly, the analysis of selected literary works (Aleksandr Grin, *The Rat-Catcher*; Günter Grass, *The Rat*; Stephen King, *The Rat*) will focus on decoding the affective messages they generate—from unease to moral panic—triggered by the premise of a reversible transgression of identity: the humanization of rats and the ratification of humans.

Šeparović Lisak, Maja

*Department of Psychiatry and Psychological Medicine, University Hospital
Centre Zagreb*

Perfectionism: Characteristics and Its Impact in Contemporary Society

Choice or compulsion, blessing or burden—these are just some of the questions surrounding the phenomenon of perfectionism. Perfectionism is commonly defined as an individual's pronounced striving for flawlessness, accompanied by unrealistically high standards and excessive self-criticism. It reflects the belief that either oneself and/or one's environment must be perfect, and that any outcome falling short of perfection is unacceptable. As a defining feature of contemporary society, perfectionism has been steadily increasing over the past several decades.

Perfectionism is a multifactorial phenomenon that develops through the interaction of parental, temperamental, and environmental factors. In contemporary society, it is reinforced at multiple levels and increasingly influences psychosocial development, educational and professional settings, as well as the functioning of both individuals and society as a whole. Although perfectionism is often perceived as a desirable trait that promotes achievement and success, it also has numerous detrimental aspects. Accordingly, a distinction is made between adaptive (healthy) and maladaptive (unhealthy) perfectionism.

Perfectionism is characterized by the pursuit of unrealistically high standards, fear of making mistakes, excessive attention to detail, overcommitment, procrastination or postponement of planned activities, overgeneralization of failure, and an “all-or-nothing” style of thinking. A growing body of scientific evidence suggests that clinical perfectionism, particularly the dimension of *perfectionistic concerns*, is associated with adverse outcomes, including stress, anxiety and depression, eating disorders, and psychosomatic illnesses. As such, it represents a significant vulnerability factor for the development of a wide range of mental and physical health problems. In contrast, *perfectionistic strivings* have generally been associated with more positive outcomes.

Perfectionism has been the subject of intensive scientific investigation for several decades. Although research has not yet produced unequivocal conclusions, there is broad consensus that perfectionism is a multidimensional construct encompassing both adaptive and maladaptive features. It is generally understood to manifest across three dimensions: self-oriented perfectionism, other-oriented perfectionism, and socially prescribed perfectionism.

Anđelković Džambić, Ljubica

First Gymnasium, Zagreb

Disobedient Bodies

Drawing on theoretical perspectives on normality as found in the work of Michel Foucault, Robert McRuer's critique of compulsory able-bodiedness, Erving Goffman's analyses of the institutionalization and stigmatization of the "abnormal", and by extending the concept of gender performativity to the performativity of the normal/abnormal, this presentation examines bodily interventions in performance art over the past several decades. Conceiving these interventions primarily as an ontological resistance to normative conceptions of the body, imposed by dominant culture and the medical establishment, the paper analyses selected works by Croatian and international performance artists in order to identify several key approaches to the treatment of the body. These include visible self-destruction, in which immediate action and reaction constitute a radical form of resistance; internal interventions whose effects are delayed; the critique of medicalization and the medically defined "sick" body/mind; and transhumanist interventions, involving technologically enhanced bodies, as well as hybrid forms (bioart and transgenic art) that test the limits of the organism. In their attempts to transform the body's biologically imposed destiny into a matter of political choice, some artists deliberately enter the realm of ethically controversial biotechnological practices, which will also be addressed in this presentation. Finally, by resisting the ideal of the able body, which, as Erich Fromm argues, equates individual health with bodily functionality, productivity, and compliance within the capitalist system of production, these performances raise broader questions about the relationship between individual pathology and the pathology of the social system.

Babić, Milijana

Independent Artist, Rijeka

Dolanjski Harni, Petra

Gallery Prozori, Zagreb

Jelavić, Željka

Ethnographic Museum, Zagreb

Afterparty – Conversations on Menopause and Ageing

Within the framework of the conference theme, this presentation introduces Milijana Babić's artistic research on menopause and ageing, conducted in 2024 and 2025 and produced by Gallery Prozori – Zagreb City Libraries through a transdisciplinary format. Together with the artist, the project and its presentation in various gallery settings and contexts will be discussed by the collaborators and co-editors of the artist's book *Afterparty – Conversations on Menopause and Ageing*: curator Petra Dolanjski Harni and ethnologist Željka Jelavić.

The project is based on a long-term process of collecting and artistically interpreting personal experiences through conversations and encounters with approximately 200 participants. The resulting material has been shaped into a collective narrative that transcends individual testimonies, creating a space for shared experience and mutual support, realized in the form of an artist's book. The book functions as a hybrid medium—simultaneously an artwork, a document, and an archive of affective experience.

Departing from the need to move menopause beyond the predominantly medicalized and private discourse in which it is typically framed, the project approaches it as a social, cultural, and political issue. Rather than presenting menopause as a narrative of loss, the research affirms it as a process of transformation and of redefining relationships to the body, work, and social expectations, opening up emancipatory readings of women's experiences of ageing.

Badurina, Natka

Department of Foreign Languages and Literatures, University of Udine, Italy

Complicity and the Excess of Unease: Dragan Živadinov's *Odilo. Obscuration. Oratorio* from the Perspective of Memory Studies

The performance of *Odilo. Obscuration. Oratorio* (*Odilo. Zatemnitev. Oratorij*, Slovene Youth Theatre, 2018), directed by Dragan Živadinov, stages a ritual killing of the name of Odilo Globočnik, a Nazi criminal of Slovene origin. From the perspective of memory studies, the performance had a positive effect on Slovene public opinion, since it encouraged a confrontation with the country's history of collaborationism. Yet the unease it leaves its audience with seems to stem not only from the deliberately induced sense of complicity in both Nazi and contemporary crimes, but also from a *methodological turn* (Juniku 2019) that the performance effects in relation to the initial poetics of *Neue Slowenische Kunst*.

Banjeglav, Tamara

ZRC SAZU Institute of Culture and Memory Studies, Ljubljana

Slow Memory and the Temporality of Crisis

This paper examines the potential of natural disasters, such as earthquakes, to activate memories not only of earlier forms of social and political violence (such as war), but also to render visible long-term, “slow” crises that exceed the temporal framework of temporary disruptions to everyday life. Drawing on Jenny Wüstenberg’s concept of slow memory, developed in “Toward Slow Memory Studies”, the paper conceptualizes the earthquake as an event that functions simultaneously as an epistemological and temporal rupture, and explores the ways in which catastrophe gradually reshapes the temporality and spatiality of collective memory.

The paper argues that local memory practices point to the existence of multiple temporalities of remembrance. Memories that remained confined to the private sphere for decades become publicly articulated only when they are “daylighted” (Wüstenberg 2023: 64) by the sudden disruption, in this case an earthquake, enabling their reactivation in the public sphere. Yet this moment of visibility signifies not only the return of suppressed memories, but also reveals the persistence of crisis as an everyday condition for people whose social worlds are shaped by prolonged instability and ongoing transformation.

In this sense, the earthquake can be understood as an analytically ambivalent phenomenon: at once a discrete event that produces a rupture and a marker of crisis that, for certain social groups, assumes the form of a permanent condition. Crisis, therefore, cannot be reduced to a singular, spectacular event; rather, it manifests itself as a prolonged, chronic experience. Analysing such forms of memory requires a methodological shift toward a “slow” approach capable of tracing gradual transformations, layered temporalities, and the uneven visibility of experience across time and space.

Batoš, Ivan

Sveučilište Sjever, Varaždin

Semper sint in flore: The Piano Recital as an Impulse of Resistance to Institutional Unease

In March 2019, as part of the University of Zagreb Academy of Music's concert series *Vivant professores*, I gave a piano recital entitled *Variations of Laughter and Forgetting*, dedicated to the 90th birthday of Milan Kundera. The recital was accompanied by video commentaries by satirist Domagoj Zovak, which critically examined decisions of the University of Zagreb Senate alongside the historical context surrounding Leoš Janáček's *Piano Sonata 1. X. 1905*, composed in memory of the worker František Pavlík, who was killed during demonstrations demanding the establishment of a Czech university in Brno.

This paper analyses how a conventional artistic event intervened in the affective regimes of normality and unease within the system of higher education. The analysis begins with the discursive formation surrounding the proposal to award an honorary doctorate to the then Mayor of Zagreb, a proposal that attracted considerable public attention shortly after the recital and, in retrospect, rendered the programme's concept and performance unexpectedly anticipatory of subsequent developments at the Academy of Music.

The convening of an extraordinary session of the Academy Council at my initiative, supported by a number of Council members, ultimately resulted in the rejection of the controversial proposal. This created a space for institutional resistance while exposing the erosion of trust in the ethical foundations of the university. The paper explores how artistic engagement can deconstruct the normative image of the "prestigious" institution and the "deserving" individual, offering an example of artistic practice that transforms unease into a mode of resistance against the normalization of authoritarian and anti-humanist discourses within the academic field.

Bauer, Una

Academy of Dramatic Art, Zagreb

Normalizing Inclusion: Crip Epistemologies Confronting Ableism and Media Discourse at Croatian Radiotelevision

This paper critically analyses the Croatian national television programme “Normalan život” (*Normal Life*) through the lenses of Disability Studies, ableism, and Crip Theory. While the show positions itself as a platform for promoting empathy, social inclusion, and improved conditions for persons with disabilities, this paper argues that it simultaneously reproduces normative frameworks that sustain ableist assumptions.

Focusing on the programme’s self-description and narrative strategies, as well as analysis of particular episodes, I will argue how the concept of “normal life” operates as a regulatory ideal against which disability is measured and managed. The discourse of empathy and human values, although seemingly progressive, often shifts into paternalistic modes that position persons with disabilities as objects of care rather than as epistemic agents. Furthermore, the emphasis on integration, developmental trajectories, and “possibilities” reinforces a conditional valuation of disabled lives, closely aligned with productivity and social adaptability.

Drawing on crip epistemologies, the paper interrogates whose knowledge counts within the programme’s representational framework. It argues that while persons with disabilities are present as witnesses, their role as producers of knowledge remains limited, subordinated to expert, familial, and institutional voices. In this sense, “Normalan život” rearticulates dominant regimes of normalcy within an affective economy of empathy and inclusion.

The paper ultimately suggests that such media formats, while advocating inclusion, risk stabilizing rather than transforming the very norms they seek to contest.

Bertoša, Mislava

*Department of Linguistics, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb*

Fear, Silence, Denial: Patients' Unease in Psychiatric Encounters

Drawing on a corpus compiled from the archives of the Vrapče Psychiatric Hospital, this paper examines communicative interactions between psychiatrists and patients, focusing on the patient as the bearer of unease. The study covers the period from the final decades of the nineteenth century to the mid-1940s. Through an analysis of patients' medical records, the paper identifies the communicative strategies patients employed when confronted with psychiatrists' questions, as well as the ways in which they spontaneously expressed feelings of unease. Patients' accounts of fear, together with their strategies of silence and denial, are analysed within semiotic and pragmatic approaches to discourse.

Božić-Vrbanić, Senka

Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar

When Unease Becomes the Norm: Disgust and Moralization in Everyday Precarity

This paper examines disgust as an affective mechanism through which the boundaries of normality are constructed under conditions of everyday precarity. Drawing on ethnographic fragments from conversations with Uber drivers in Zagreb, I argue that disgust functions not merely as an individual emotional response but as a socially organized affect emerging at the intersection of neoliberal insecurity, post-socialist disillusionment, and perceptions of systemic corruption. In this sense, disgust not only identifies objects of aversion but also produces moral and political boundaries between the acceptable and the unacceptable, the normal and the deviant, “us” and “them.”

Building on the work of Lauren Berlant and Sara Ahmed, the paper approaches the taxi ride as an intimate-public space in which social unease is translated into aversion toward various figures of unproductivity, social marginality, bodily deviance, and institutional decay. I argue that disgust functions here as a symptom of broader social powerlessness: it simultaneously registers the collapse of the fantasy of the “good life”, while reproducing moralizing forms of belonging that sustain the normative order. The paper therefore explores how affects of unease participate both in the normalization of exclusion and in exposing the fractures within contemporary regimes of normality.

Bujas, Petar

Kulturno-informativni centar, Zagreb

The Monstrous as the Diabolical: The Genealogy of the Demonological Construct and Its Transfer into Early Modern Judicial Practice

Fear of witches did not originate in the early modern period; however, the figure of the diabolical witch—one who enters into a pact with the Devil, attends the witches' Sabbath, and commits evil *per potestatem diaboli*—did. This paper traces the genealogy of that construct, examining how a heterogeneous body of popular beliefs concerning magic, malevolent beings, and nocturnal processions was reinterpreted, systematized, and transformed into a coherent theological and legal category that had previously not existed.

The analysis focuses on two foundational demonological treatises—*Malleus Maleficarum* (1486) and Martín del Río's *Disquisitionum Magicarum Libri Sex* (1599)—as instruments of this transformation. The paper explores the mechanisms through which these texts mediated between learned demonological tradition and judicial practice, demonstrating how inquisitorial interrogation techniques, the doctrine of the pact with the Devil, and theological categories of sin became operational tools within criminal proceedings. Their principal product was the diabolical witch as a juridical fiction.

Particular attention is devoted to the reinterpretation of popular fear. Local, culturally specific beliefs concerning magic were not simply suppressed but appropriated and instrumentalized as raw material for constructing the figure of the diabolical witch. Learned elites absorbed popular fears of witchcraft, reshaped them into a demonological construct, and, through judicial practice, transformed them into a mechanism of persecution directed at an imaginary crime.

Čolović, Nina

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

The Construction and Normalization of Linguistic Difference

“Ideal speaker” in generative grammar or “orderly language development” in psycholinguistic research delineate the contours of disciplinary regimes through which what is to count as knowledge and ability is worked out within hierarchical distributions of speech practices. For the “ideal speaker” or “orderly language development” to be possible, “linguistic difference,” understood here as a subsequent intervention into an interwoven and mutable speech material, must be structured and regulated. It is an effect of regimes of knowledge and power that produce certain speech practices as normal, different, or deficient: variations in speech practices are transformed into deviations, and deviations into deficits that become the object of various forms of intervention.

The presentation will trace these processes in the educational context through examples of the production of linguistic difference in (1) racialized and migratory contexts, in which speech practices are subjected to examination, testing, and assessment through clinical, educational, and administrative regulation, and (2) nationally determined educational programs, in which “linguistic correctness,” standardization, and other technologies for governing speech practices regulate the boundaries and forms of acceptable speech.

The presentation seeks to consider the ways in which linguistic difference operates within an integral, interregime assemblage of ability, ethnicity, and language, and how the linguistic economy produced by linguistic regimes of knowledge is transformed into an aspect of the political that regulates, and thereby renders possible, particular forms of embodiment and cognition.

Erdei, Ildiko

*Department of Ethnology and Anthropology, Faculty of Philosophy,
University of Belgrade*

37.6. Collective Fever: The Collective Body in Revolt – A View from the Serbian Protests, 2024–2026

At the time of writing, seventeen months have passed since the collapse of the railway station canopy in Novi Sad, and nearly as much time since the beginning of the mass student and civic protests launched to establish professional, criminal, political, and moral responsibility for this tragic event, in which sixteen people lost their lives and one person survived with extremely severe injuries.

Throughout this period, there has not been a single day without protests. They have gradually multiplied, grown in size, and gained strength and intensity, while the authorities' responses have ranged from ignoring, ridiculing, and downplaying the protests to brutal repression through excessive use of force and other forms of dehumanization of the protesting society, contributing to the production of what Butler calls "lives unworthy of living."

The collective fever of the collective bodies that emerged during the uprising through different processes—from above, through state-led mobilization, and from below, through the initiative of self-organized students—was composed of a range of circulating emotions that connected people, places, objects, and activities, functioning as a catalyst for the uprising and its gradual political articulation. In doing so, it brought to the surface and strengthened the principles of solidarity, care, reciprocity, and resilience.

In this presentation, I aim to examine more closely the context in which this social "feverishness" has emerged, with particular emphasis on student walks and marches across Serbia as an emerging infrastructure of care.

Franceschi, Anamaria
Independent Researcher, Sisak

Affective Stalemates: Discomfort as Signal and Resistance

This paper starts from the premise that discomfort is not merely an affective by-product of social and research processes, but a signalling rupture within social and epistemological norms. At the same time, it is approached as an epistemological problem—a point of interruption in the process of understanding that destabilizes what is ordinarily taken for granted. Combining an autoethnographic approach with discourse analysis, the paper investigates how discomfort emerges in everyday conversations and digital interactions in Sisak and the wider Banija region, particularly in moments when language exposes normalized forms of violence and social inequality.

The analysis focuses on experiences of living in an earthquake-affected region marked by long-term socio-economic neglect, political marginalization, and precarious living conditions, where insecurity and discomfort have become defining features of everyday life. By analysing narratives, fragments of everyday communication, and dominant political discourses, the paper demonstrates how language and affect both reproduce and contest the power relations that shape local realities and conditions of existence.

Drawing on Michel Foucault's analysis of normalization, Sara Ahmed's theory of affective economies, and James C. Scott's work on everyday forms of resistance, the paper conceptualizes discomfort as both a methodological and an ethical resource. Unease is understood as a productive site of critical insight and a potential catalyst for resistance.

Gojić, Nina

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zadar

In Praise of Acedia

In Praise of Acedia is the title of an essay published in the journal *Maska* and on the cultural platform *Kulturpunkt*, in which I explored this forgotten, eighth deadly sin. I encountered this affective phenomenon while researching the past and present of fatigue and exhaustion, the social constructions of laziness, and their relationship to the exploitative labour conditions that underpin contemporary society. The history of acedia is an unusual one: its original status as a deadly sin was gradually replaced by the concepts of “laziness” and “melancholy”, yet its meaning is considerably more complex. Acedia was characterized by a constellation of intricate and often contradictory symptoms, manifesting as bodily drowsiness and weakness, sadness, apathy, and indifference, but also as restlessness, impatience, hyperactivity, insatiable curiosity, and an inability to sustain attention.

These characteristics suggest why acedia was once regarded as the deadliest of all sins: this state of body and mind was seen as fertile ground for heresy, since unrestrained curiosity encourages non-normative modes of thought. Drawing on the history and eventual disappearance of acedia, this presentation reflects on contemporary understandings of cultural labour, rest, attention, and curiosity by asking the following questions: What relational and ethical modalities can acedia teach us? How might we escape the binary opposition between work and non-work in artistic production? And how can we create greater space for unrestrained curiosity, restoring it to its place as a primary driving force of creative and artistic practice?

Govedić, Nataša

Academy of Dramatic Art, Zagreb

The (Ab)Normality of Racism in Orwell's *Burmese Days*

George Orwell's novel *Burmese Days* (1934) introduces readers to the everyday life of British colonial society in Burma, but from the perspective of Britons who spend their time in "their" colony in boredom, drunkenness, and various forms of contempt and hatred directed at the local population. Orwell, who served as a police officer in Burma from 1922 to 1927, portrays a community of weak, anxious, and cruel white colonizers who cultivate an overwhelming sense of superiority over the exploited and subjugated Burmese people. The novel is devoted entirely to exposing and criticizing this highly developed, socially, politically, and emotionally normalized British "sense of superiority." Pseudo-superiority functions as a political affect designed to obscure the violent exploitation and colonization of Burma, inviting comparison with the conquering contempt that many European colonial powers directed toward supposedly "barbaric" and "native" non-European peoples. The normalization—or unquestioned acceptance—of white superiority is sustained through systematic, meticulously organized violence against the Burmese population, British arrogance, and a persistent refusal to learn the Burmese language, engage with local customs, or show genuine interest in local values or in the human dimension of encounters with Burmese people. The sole exception is the protagonist, John Flory, who is regarded as an outsider by both the British and the Burmese communities because he inhabits two irreconcilable regimes of normality simultaneously. Rather than accepting either one uncritically, he understands them dialogically, positioning himself against the entrenched logic of colonial apartheid. Although Flory is a teak merchant and therefore materially implicated in Burma's exploitation, he is also a man whose conscience continually confronts him with the absurd cruelty of colonial rule. At the same time, Orwell does not idealize the Burmese population. Their accommodation to racism is portrayed as the normalization of self-hatred and self-marginalization. The paper explores the ideology of normality in oppressive political contexts and beyond, arguing against the normativity of socially accepted forms of violence.

Hassan, Maryam

Academy of Dramatic Art, Zagreb and Faculty of Applied Arts, Cairo, Egypt

Prosoli, Iva

Museum of Arts and Crafts, Zagreb

Framing Death: Photography, Cultural Norms, and the Uncomfortable Visibility of Loss, Death, and Mourning in European and Arab Contexts

This research examines the representation of loss, death and mourning in contemporary photography through a comparative analysis of European and Arab visual practices. It focuses on works by Sophie Calle and Christian Boltanski, alongside Sara Sallam and Raad Yassin, as well as projects by Hassan Abdelghani, Ivan Gundić, Sandra Vitaljić etc.

Through close visual analysis, the study explores how photography both reinforces and challenges cultural norms of grief. It argues that the discomfort these images evoke arises not only from death itself, but from their exposure of culturally constructed boundaries between the visible and the invisible, as well as between the private and the public.

In many European contexts, mourning is privatized and marked by absence and fragmentation, whereas Arab visual practices tend to foreground collective, visible, and affectively intense expressions of grief. Ultimately, the research demonstrates that photography both reproduces and destabilizes norms of “appropriate” mourning, revealing culturally specific boundaries between the visible and invisible, private and public, and acceptable and excessive forms of grief.

Hübler, Jadranka and Šupe, Marin

Psychiatric Hospital “Sveti Ivan”, Zagreb

The BOJE Programme: Towards a More Inclusive Healthcare System

Mental health is strongly shaped by social determinants such as living conditions, socioeconomic status, social security, and support networks, as well as by the social position of minority groups in relation to the majority and, consequently, their access to public services and other social resources. LGBTQIA+ people face significant health inequalities arising from complex social, cultural, legal, and healthcare-related factors. Transgender people are especially vulnerable to these challenges, while access to adequate and affirmative care is often limited. Negative experiences within healthcare systems further undermine their quality of life (Coswosck et al., 2022).

Previous research in Croatia indicates low levels of trust among LGBTQIA+ people toward the healthcare system, fear of discrimination, avoidance of seeking professional help, and negative experiences with healthcare providers (Bosnić et al., 2013; Grabovac et al., 2018; Štambuk, 2022; Blažev et al., 2023). Integrating psychosocial support into public healthcare and promoting cultural competence among healthcare professionals are essential steps toward reducing these inequalities.

Meyer’s minority stress model and Bronfenbrenner’s ecological systems theory point to complex mechanisms through which social stigma, discrimination, and social exclusion contribute to deteriorating mental health. Minority stress among LGBTQIA+ populations is well documented. Its consequences include higher rates of certain difficulties, such as anxiety, depression, substance use disorders, and suicidality, compared to the general population.

BOJE, the Mental Health Protection Programme for LGBTQIA+ Persons, is the first public healthcare programme of its kind in Croatia to provide psychosocial support to people experiencing minority stress. It consists of two main components: therapeutic support for service users and the education of healthcare professionals, while raising public awareness of the specific needs of the LGBTQIA+ community. The programme collaborates with civil society organizations and actively contributes to fostering collaboration among

mental health professionals and the exchange of knowledge. In cooperation with researchers, a qualitative study was also conducted to examine the specific needs of LGBTQIA+ people, their level of trust in the public healthcare system, and their perceptions of the BOJE programme as a model of mental health support.

In this presentation, we will introduce the BOJE programme and the research findings, while addressing the question: “How can change be achieved within the healthcare system?” We will present our approach—from the initial concept to implementation—towards a more inclusive healthcare system.

Hübler, Jadranka and Šupe, Marin

Psychiatric Hospital “Sveti Ivan”, Zagreb

Discomfort as a Resource: Challenges, Responsibility, and Transformations in the Development of the BOJE Programme

This presentation explores the creation and development of the BOJE programme, designed to provide mental health support for LGBTIQ+ people within the public healthcare system at the Psychiatric Hospital “Sveti Ivan”. Through a dialogical format between the two founders of the programme, we reconstruct the affective, professional, and institutional dynamics that accompanied its development—from the initial concept to the establishment of concrete clinical practice.

Particular attention is given to the various forms of unease that shaped this process: the unease of introducing an affirmative approach into a healthcare system perceived as rigid, fears of misunderstanding and judgement within the professional community, uncertainties regarding how the programme would be perceived within the LGBTIQ+ community itself, as well as the ethical tensions related to the risk of unintended pathologization of identity within an institutional framework.

The presentation also provides space for reflection on the authors’ personal experiences, the boundaries of professional roles, and the ongoing concerns arising from direct work with service users. The dialogue functions as a method for recalling and articulating both expressed and unspoken affects—fears, doubts, resistance, and feelings of responsibility—that accompanied each stage of the programme’s development.

Engaging with unease gradually opens up a space for transformation. This transformation is reflected in changes to the framework of practice itself, including the development and adaptation of group and individual therapeutic processes, as well as in witnessing concrete changes in the lives of service users. At the same time, therapists undergo shifts in understanding, resulting from adopting a more active and reflexive role in therapeutic encounters, alongside continuous self-reflection and critical distance toward their own

initial perspectives. These processes lead toward the gradual integration of different, and at times conflicting, positions that are not necessarily resolved into unity but remain in productive tension.

Adopting this self-reflective perspective, the paper seeks to contribute to understanding how innovative and socially sensitive practices develop within institutions, as well as how unease can function not only as an obstacle but also as an important epistemological and ethical resource in professional practice.

Iorio, Francesca

Institute of Art History, NOVA University Lisbon, Portugal

Šarin, Petra

Academy of Fine Arts, University of Zagreb

The Legitimization and Display of Difficult Pasts in Public Spaces: Between Inquietude and Intervention in Zagreb and Lisbon

In *Plantation Memories* (2019), Grada Kilomba reflects on the enduring nature of colonial trauma, drawing on a psychoanalytic definition of trauma as an overwhelming event characterized by its intensity, the subject's inability to respond adequately, and the lasting and disturbing effects it exerts on the organization of the psyche. Colonialism thus persists as an unresolved structure shaping subjectivities and social relations. Such trauma manifests as *inquietude*, a persistent unease that emerges when unresolved histories remain embedded in the present. This condition is not only psychological but also spatial and political, becoming perceptible in public space, where monuments, plaques, and memorials stabilize and reactivate past violence. Building on these premises, this paper examines how difficult pasts are legitimized and displayed in Lisbon and Zagreb, with a particular focus on public monuments. Public space is approached as a field of heterogeneous mnemonic signifiers that actively produce historical meaning and shape the social present. Through a comparative analysis, the paper explores how post-colonial and post-socialist contexts generate divergent approaches to contested monuments, including removal, reinterpretation, and preservation. These processes reveal tensions between inquietude and intervention, understood as forms of contestation through which meanings are challenged, renegotiated, and transformed in the public sphere.

Jambrešić Kirin, Renata

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

Affective Regimes of Normality and Discomfort in the Novels of Women Writers from Banija

One of the outcomes of the project *Normality and Discomfort* (2024–2027) is the collection of hybrid contributions *Potreseni: znanstvenohumanistički i umjetnički dosezi banijskog potresa* (IEF, 2025), in which academic articles are complemented by literary contributions and conversations with artists connected to the Banija/Banovina region. The editors of the volume (Renata Jambrešić Kirin, Jelena Marković, and Ines Prica) initiated a discussion of how conceptual debates in the anthropology of disaster, affective ethnography, the ethnography of silence/the unspoken, and experiments with autoethnography intersect with, or become interwoven with, literary representations, affects, reflections, and cultural observations by artists on the same “landscapes of disaster.” Taking into account prominent women writers whose aesthetic excellence, gender awareness, and ethically and critically engaged literary voices intersect with growing social interest in Banija/Banovina (Ana Brnardić, Slađana Bukovac, Marija Dejanović, Monika Herceg, and Jagoda Kljaić), this paper focuses on Slađana Bukovac’s novels *Rod avetinjaka* (2008) and *Stajska bolest* (2016). It examines how their dense literary texture, narrative techniques, nuanced characters, lucid insights, choice of detail, and intimate knowledge of the “local terrain” offer valuable cultural insights into the numerous forms of discomfort, frustration, and “damage” experienced by subjects in a culture of trauma—experiences that redefine the relationship between the “normal” and the “abnormal” body, mind, and community. The particular ethnographic value of these novels lies in their meticulous portrayals of a peripheral (small-town) community in which the “myth of normality” and the social illusion of good victims and inscrutable perpetrators are continually deconstructed, while the epigenetic causes underlying the predominance of the muses of destruction over the muses of creation, empathy, and solidarity are revealed with renewed clarity.

Jeličić, Ivan

*Department of Italian Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Rijeka*

Between National Myth and Oblivion: The Politics of Memory of the First World War in Interwar Istria and Rijeka

Following the end of the First World War and the Yugoslav-Italian agreements, Istria and Rijeka (Fiume) were annexed to the Kingdom of Italy. This marked the beginning of an intensive integration of the territories and populations of the former Austro-Hungarian Monarchy into the Italian national and Fascist imaginary. The politics of memory of the First World War played a prominent role in this process. Official commemorative practices promoted an Italian national and Fascist perspective on the war, foregrounding the figures of local volunteers who had died serving in the Italian army and portraying their deaths as martyrdom for the “Italian character” (*italianità*) of the newly liberated territories. Although relatively few in number, these volunteers were given a prominent place in the local commemorative landscape: streets were named after them, plaques and monuments were erected in their honour, associations and Fascist units adopted their names, and commemorative publications were issued. Yet for the majority of the local population, the experience of wartime loss was rooted in a very different past— that of the Dual Monarchy. Disabled veterans, orphans, and widows were primarily former Austro-Hungarian soldiers or the children and wives of those who had died while serving in Austro-Hungarian units. The official politics of memory paid little attention to their losses and suffering; instead, the war was represented as a victorious Italian undertaking. The aim of this presentation is to examine the construction and normalisation of this historical narrative in interwar Istria and Rijeka, while also questioning its continuities and discontinuities. It asks, on the one hand, to what extent this national framework of First World War memory has persisted among Italian exiles (*esuli*) and, on the other, how and why the memory of the First World War has become almost entirely absent from the public memory of present-day Istria and Rijeka.

Katarinčić, Ivana

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

Demonstrating Madness on Stage and for the Photographic Record

The ballet *Giselle*, premiered in 1841, exemplifies the Romantic thematization of love and redemption through suffering, while simultaneously presenting a narrative about emotions, hysteria, madness, and death. The final scene of the first act is particularly significant. Upon discovering the infidelity of her fiancé Albrecht, Giselle descends into madness driven by grief, pain, and despair. Giselle's "mad scene" thus creates a dynamic, embodied representation of insanity. Her breakdown is materialized through a gradual loss of bodily control. The *Giselle* libretto emphasizes that Giselle has a "weak heart." This phrasing aligns with the broader nineteenth-century (medical) discourse that linked female emotionality to physiological fragility and highlighted female psychological instability. At the same time, the nineteenth century saw increasingly intensive study of hysteria through visual observation of the body. Particularly important example is the Salpêtrière Hospital in Paris under the direction of the physician and clinician Jean-Martin Charcot. Patients diagnosed with hysteria were systematically photographed to create visual evidence of the disease's specific forms and a means of classifying hysterical states. In his analysis of the relationship between psychiatry and photography in the late nineteenth century, Georges Didi-Huberman points out that the Salpêtrière Hospital's photographic archive was not merely a neutral form of medical documentation. The patients who posed and demonstrated hysterical attacks before the crowds gathered at Charcot's public lectures knew exactly what was expected of them. They "performed" their own hysteria. Consequently, their bodies were simultaneously subjects of the performance and objects of the medical gaze. Much like the hysterical patient who demonstrates her condition before the medical gaze, Giselle enacts madness on stage before the gaze of the audience. Both figures transform a supposedly invisible internal state into a visually accessible bodily performance, though the status of that performance differs. While the hysterical patient is institutionally viewed as a medical object, the ballerina is an artist who consciously reproduces signs of a loss of control within a strictly codified system of dance.

Korda, Matea

Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar

Dungeons & Dragons: Towards a Paraethnographic Study of Precarity through Imaginative and Creative Practices

In this paper, I introduce the role-playing game *Dungeons & Dragons*, which is based on collective imagination and creativity, and in which narratives and worlds are collaboratively created through play. I focus on discussing the application of the game in paraethnographic research exploring precarity as an existential and political-economic condition of insecurity. The paper approaches imagination and creativity as immanent to the “real” and everyday, as key practices in transforming the affective landscapes of precarity into alternative, queer understandings of the world, i.e., into forms of collectivity and social imagination that diverge from dominant (hetero)normative orders. Through this, I open and address the central question of how conditions of (in)security, (in)visibility, and (non)belonging can be affectively experienced, narrated, collectively imagined, and negotiated within the framework of *Dungeons and Dragons*. I further consider the transformation of the game into a methodologically substantive and generative practice for producing alternative, non-normative, queer forms of knowledge. In the context of the erosion of sociality and the shaping of everyday life through discomfort, the paper explores the potential of the game and its imaginative practices for the “de-normalization” and deconstruction of such social conditions. It raises questions about the applicability of this and similar workshop-based creative methodological practices in the study of survival at and beyond the margins of individual existential security and temporarily re-produced forms of collectivity. Through this methodological perspective, the paper queries the possibilities of bringing together scholarly, activist, and artistic practices within *Dungeons and Dragons*, with the aim of shaping and strengthening alternative, queer forms of knowledge and critical reflections on “everyday”, normalized experiences of discomfort.

Krce-Ivančić, Matko

Institute for Tourism, Zagreb

The Anxiety of Joyful Unemployment

Unemployment has become synonymous with numerous issues that make life discomfoting, including poverty, isolation, depression, and other problems that the unemployed tend to suffer from more than the employed. Exploring dreadful media portrayals of unemployment, Boland et al. (2015) ask: ‘How can anyone enjoy unemployment after reading such reports?’ The unemployed are expected to prove their worth by showing that they find joblessness discomfoting. In view of this, the paper probes the following questions: first, what makes joyful unemployment nothing but a fiction today and, second, what type of knowledge has the impossibility of joyful unemployment foreclosed? I argue that the type of knowledge that involves reflection on our existence, and is enabled by having sufficient free time to work on thinking about our existence, is relegated to the constitutive outside of ‘useful’ knowledge. From this structural position within the performativity of contemporary work, it haunts the hegemonic conception of meaningful work—and, moreover, of normal and respectable existence—as full-time, wellpaid, permanent employment. The paper explores the anxiety that the idea of joyful unemployment triggers within us, thereby normalising the excesses of a work-based society.

Krizmanić, Matija

Institute of Social Sciences “Ivo Pilar,” Zagreb

Unease Between Knowledge and Experience: Rethinking Unease as a Source of Queer Epistemology

Can unease serve as the foundation of anti-normative knowledge and experience? This paper approaches unease as an embodied queer epistemology and a constitutive experience of queer life. What, and how, do we learn from the itch at the back of the neck before coming out, or from the cold sweat when conversations about one’s romantic life arise at work? Drawing on engaged ethnographic research on LGBTIQ+ futures in Zagreb, the paper focuses on uncomfortable episodes of queerness as an integral part of everyday life. In the negotiation between the desire for a homonormative life and the aspiration toward radically queer modes of living, unease emerges as a persistent state of friction that shapes relationships with oneself, with others, and with social norms. Precisely through this tension between belonging and evasion, unease destabilizes coherent narratives of experience and exposes the limits of epistemologies that strive for clarity, stability, and closure.

The silence following the question “Are you gay?”, the hesitation before answering “Who are you seeing?”, as well as the confrontation with the question “Are you one of those normal ones?” point to unease as interruption, delay, and rhythm; a way in which knowledge is not produced linearly, but through breaks and uncertainties. As such, unease does not signify a lack of knowledge, but rather a specific form of knowledge: an embodied queer epistemology that simultaneously reveals and disrupts normative regimes of knowing.

Krnić, Marija
Academy of Dramatic Art

When Shock Loses Its Edge: Frlić's *Incubator* and the Limits of Theatre in the Age of Livestreamed Genocide

In this paper, I examine Oliver Frlić's *Incubator* (Slovenian Youth Theatre, guest performance in Zagreb, 2025) and its paradoxical failure to disturb. When genocide in Gaza is livestreamed daily on social media including executions of civilians, dying newborns in powerless incubators, appeals from medical staff facing death, theatre's representation of violence cannot compete with the immediate horror of reality. Frlić's signature shock poetics, typically effective at exposing complicity, here confronts its own inadequacy. The performance centres on the siege of Al-Shifa Hospital and the fate of newborns in incubators, unfolding through a sequence of thematically connected scenes. I focus my analysis on two key scenes exploring how the performance interrogates affective regimes of selective solidarity and the affective labour required to sustain complicity. The first scene features a hunger-striking actress confronted by ensemble members who complain that signing her petition brought them threats, revealing how solidarity extends only until it threatens personal comfort. The second depicts an IDF officer who received the heart of a 12-year-old Palestinian boy killed for throwing stones at a tank, positioning the Palestinian body as the site where medical "progress" meets dehumanization. The central question I pose is: when complicity in genocide has become normalised, can theatre still provoke the affective rupture necessary to awaken us?

Kršinić-Lozica, Ana

Department of Comparative Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb

Confronting the Present: Holocaust and Genocide Memory in Theatre and Literature

This presentation examines two examples of performative and literary reconstructions of the memory of mass crimes committed in the Independent State of Croatia (NDH): Jernej Lorenci's performance *Eichmann in Jerusalem* (2019), which addresses, among other themes, the trial of Andrija Artuković, and Sibel Roller's book *The Traveller: My Father's Memoirs from Jasenovac* (2025). Both works approach the subject dialogically, constructing their structures through a metatextual distance from their points of departure. In the performance, Hannah Arendt's eponymous study serves merely as a starting point for questioning the nature of the Holocaust, transposed into a local context, as well as the roles of perpetrators and witnesses and the performers' enactment of personal traumas. Sibel Roller's book is written in dialogue with her father's memoirs, discovered only after his death, in which he recounts his imprisonment in Jasenovac. Her father was also one of the witnesses at the trial of Dinko Šakić. Central to both the performance and the book is the temporal distance of more than half a century separating their source texts from their contemporary reworkings—a distance marked by generational change, shifts in political regimes, and a discursive turn towards Holocaust and genocide denial and distortion. In both cases, this distance is bridged through a personal approach: by the performers' discomfort in exposing their own memories and by Sibel Roller's unease as she confronts the silence of her own transgenerational trauma while writing family history. The examination of intimacy thus becomes a performative act that challenges dominant narratives of confronting the past, introducing a new form of testimony at the intersection of theatre, literature, and historiography—as a counterpoint to the contemporary re-emergence and normalisation of (historical) political violence.

Lizde, Glorija

Academy of Arts, Split

I Swallowed My Dream: Choreographies of Suffering

In the lecture *I Swallowed My Dream: Choreographies of Suffering*, I explore the photographic representation of women diagnosed with hysteria at the turn of the nineteenth and twentieth centuries, as well as the power dynamics between photographer-physicians and the photographed subjects—female patients.

Drawing on the archives of the Salpêtrière Hospital in Paris, where physicians often induced symptoms and seizures in patients for the purposes of photographic documentation, I examine how attempts at medical recording acquired a performative dimension and gradually transformed into choreographed representations of suffering, in which the female body became a site of spectacle.

This theoretical research continues my artistic work, the photographic series *I Swallowed My Dream*, in which I reinterpret and reconstruct these historical photographs, creating my own archive of hysteria: a portrait of the female body situated at the threshold between reality and fiction, document and staging, wakefulness and dream.

I compare these archival photographs, which have since transcended their original context, with visual representations of women in magic performances from the same period, as well as with depictions of religious ecstasy and the possessed body. In this way, I examine how the figure of the “hysterical woman” has been transformed across centuries, moving beyond the confines of the psychiatric institution.

Marjanić, Suzana

Institute for Ethnology and Folklore Research

What would Borut Šeparović say about the encounter between Yanis Varoufakis and Brian Massumi? About forms of control that are preemptive, infrastructural, and affective

Although they come from different disciplines – economics in the case of Yanis Varoufakis and philosophy in the case of Brian Massumi – both describe the same underlying shift in power: a movement away from direct control or simple market exchange toward forms of control that are preemptive, infrastructural, and affective. Varoufakis’s concept of technofeudalism focuses on economic and technological domination exercised by digital platforms through data extraction, algorithmic curation, and monopolistic control, producing subjects he calls “platform serfs,” whose behavior is shaped to enable rent extraction. In parallel, Massumi’s idea of ontopower highlights a more diffuse but equally pervasive mechanism: the modulation of attention, emotion, and potential, creating “preempted subjects” whose actions are anticipated and steered in advance. While their emphases differ, both frameworks converge on the idea that power now operates by shaping conditions of possibility rather than merely reacting to actions—so technofeudalism can be understood as the economic structure, and ontopower as the affective and energetic force that animates and sustains it.

We will apply the aforementioned theoretical positions to three theatre performances: *Solaris* (2026, a theatre “face-to-face” with *Solaris* and its digital double), *The Blind Lead the Blind* (2025, Montažstroj), and *Youth Without God* (2019, Montažstroj, based on motifs from the novel *Youth Without God* by Ödön von Horváth).

Marković, Jelena

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

Mustapić, Nadija

Academy of Applied Arts, University of Rijeka

The House Between “Still” and “No Longer”: On Affective Discomfort, Discontinuity, and *Unheimlich* Space in Lika

Starting from joint artistic and scientific fieldwork research conducted in Lika, this presentation considers the “house,” in this specific geopolitical context, as a material and affective object in which different regimes of space, time, belonging, alienation, and research practices accumulate and collide. In a region whose social and spatial continuities have been repeatedly disrupted by wars, migration, political reconfigurations of the population, and depopulation, the house becomes an intersection of the (dis)continuities of objects, people, time, and place, as well as an object whose “normal” function is either lost or radically transformed.

This raises the question: when does a house cease to be a “normal house”? Is it normal if it has no inhabitants; if it has an owner who does not live in it; if it is only occasionally occupied by people (or animals); if it is inhabited following the departure of its former residents; if it has been restored but no one has returned; or if it physically persists while the community to which it belonged has disappeared, and so forth? The normality of a house is therefore not determined by its physical condition, but by the social relationship between the house, dwelling, belonging, emotion, and the narratives told about it. A house may remain architecturally intact while being socially displaced from what once constituted its “normality.”

The house in Lika thus serves as a point of departure for exploring discomfort as a process in which the familiar becomes strange (*unheimlich*). This discomfort arises from a temporal disjunction in which the material traces of habitation outlive the social world to which they belonged, so that past dwelling, an interrupted present, and an uncertain future coexist within the same object. Different temporalities coexist in the same object, yet no longer necessarily

form a coherent narrative; consequently, the house not only becomes an object of discomfort but may also evoke fear, unease, nostalgia, indifference, a sense of belonging, alienation, and a simultaneous sense of presence and absence.

A collaborative artistic and scholarly reflection on a shared field experience—proceeding from the same object, the house, the same encounters, and the same collected material, yet through different regimes of attention—has opened up the possibility of creating hybrid, non-hierarchical epistemological relations between the artistic and the analytical. These relations intersect, complement, and diverge from one another within a horizontal, metonymic tension through which the meanings of the “house” in the researched area can be reconsidered. The difference between the two researchers’ regimes of attention, rooted in the histories of artistic and ethnological and/or folkloristic research practices, is not something the research seeks to resolve, but rather the space in which the research itself comes into being.

Milekić, Sven

*Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Rijeka*

“Leave Me Alone with That War”: Resignation, Disillusionment, and Ideological Transformations among Croatian Veterans

Numerous associations, as self-proclaimed representatives of Croatian war veterans from the 1990s wars (*branitelji*), serve as custodians of the collective memory of the Homeland War. According to the official narrative, the Homeland War represents the brightest period of national history, during which the Croatian people, led by political leadership and veterans, achieved freedom by creating an independent state and defending it against Serbian aggression and the project of establishing a Greater Serbia. Veterans' associations promote this metanarrative of simultaneous victimhood and triumphalism, portraying the war—described as “pure as a tear”—as the “brightest” period of their lives. This dominant nationalist narrative suppresses counter-narratives that address the nature of the war, war crimes committed against Serbs, and Croatia's role in the war in Bosnia and Herzegovina. Although many veterans internalize the dominant narrative, describing the war as a defense against Serbian aggression, participants in semi-structured focus groups and interviews also articulate a range of counter-narratives about the war, their fellow combatants, and contemporary Croatia. Through self-reflexive accounts, respondents from different backgrounds narratively reconstruct their own ideological transformations shaped by the war and the post-war period. Some describe a trajectory from hard-line nationalism and sentimental patriotism towards a more sceptical position, in which Croatian patriotism is seen as a screen memory for numerous transgressions committed during and after the war: chauvinism, war crimes, international aggression, plunder, and the corrupt processes of economic transformation and privatization. For some, the resulting sense of disillusionment leads to political paralysis and resignation; for others, it has become the basis of a new identity that they actively articulate in the public sphere.

Mucko, Bojan

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

Parallel Normalities?

By researching the everyday lives of irregularized migrants, we position ourselves in a liminal space, as observers and/or participants in processes that often remain completely invisible to the wider public. Stereotypical representations of irregularized migration in mass media, depending on their ideological orientation, frequently move between extremes: from anti-migrant criminalization to pro-migrant victimization. In the blurred background beneath attempts at crude representation, something resembling the appearance of parallel worlds remains—a hidden layer of social reality that is difficult to frame and capture.

Everyday life unfolding within a political climate of the criminalization of migration and solidarity is shaped by complex networks of global and supranational forces intersecting with local migration regimes. The massive, unstoppable, transcontinental movement of people is fragmented into a difficult-to-distinguish number of steps, phases, points, zones of fragility and resistance, imposed micro-regimes, and frameworks of temporary normalities. Discourses and practices of normalized violence outline a European version of liberal apartheid: the impression of parallel worlds is, in fact, an illusion concealing clear social divisions.

This presentation is based on research into the irregularized everyday life produced by migration regimes in border areas of Bosnia and Herzegovina. In an attempt to challenge “normality” while avoiding the colonial production of knowledge about others, I begin from autoethnographic episodes of voluntary coexistence with people on the move (from the register of the invisible, shared, and common).

Mustapić, Nadija

Academy of Applied Arts, University of Rijeka

Deconstructing the Myth: Polyphony of Invisible Labour and Affective Discomforts in the Audiovisual Installation *Superheroines*

This presentation introduces the artistic research project and immersive audiovisual installation-in-progress *Superheroines*. Drawing on the theme of the discomfort produced by gender constitution within capitalist affective regimes, the work critically examines the burden of social reproduction, invisible labour, and women's burnout, radically exposed during the pandemic. By erasing the boundaries between private and public spheres, the home became both a refuge and a battlefield. At the same time, social discourse romanticized extreme exploitation through the toxic myth of "superheroines" who flawlessly endure multiple burdens.

The project is based on extensive fieldwork: in-depth audio interviews were recorded with 68 women, alongside video portraits of 113 women. In this presentation, I will introduce fragments of the work in its post-production phase—polyphonic soundscapes woven from intimate testimonies and composite, visually fragmented figures embodying the exhausted yet resilient female subject.

The focus of the presentation will be on the process itself and the methodology of empathic listening: what it means to collect affective narratives of discomfort in the field and how raw emotion is translated into aesthetic form. By presenting this process, I aim to emphasize how artistic practice makes the hidden capitalist burden of care tangible, transforming discomfort from a passive state of suffering into an active space of resistance and women's solidarity.

Nogalo, Stipe

Independent Researcher, Zagreb

The Crisis of Masculinity as a Site of Normalization

Through discourses on the crisis of masculinity, we can observe the ways in which gender regimes rely on affect and its role in constructing abnormality. By considering masculinity as a gender constructed within capitalist regimes, we can illustrate how ambivalence toward normality continuously permeates discourses on masculinity, serving as a foundation for various regimes of normalizing power.

This analysis draws on Foucault's examination of the construction of the field of abnormality, presented in his lectures *Abnormal*. The construction of the abnormal individual through figures such as the monster, the (in)corrigible individual, and the masturbating child will serve as a framework for examining different ways in which tensions surrounding normality are produced around bodies read as male. Through these tensions, this social and personal discomfort in relation to masculine norms, we can identify the points through which masculinity is continuously reconstructed as a gender.

Orlić, Mila

*Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Rijeka*

Discomfort as Epistemological Resistance: The “Train of Remembrance” and Colonial Narratives of Italy’s “Eastern Border”

This presentation analyzes contemporary Italian politics of memory related to the “eastern border,” with particular emphasis on the “Train of Remembrance” (*Treno del ricordo*) as an institutionalized practice of historical mediation. Launched in 2024 at the initiative of Giorgia Meloni’s government, the “Train of Remembrance,” represents a new phase in the development of commemorative policies based on the 2004 law establishing the Day of Remembrance for the Exodus and Foibe (*Giorno del Ricordo*). Conceived as a mobile museum and educational space and realized in cooperation with Italian railways, the project actively participates in shaping public knowledge about the past.

The presentation explores how such educational and commemorative formats consolidate the dominant narrative of the exodus and the *foibe*, often structured within a victim-centered framework that marginalizes, relativizes, reinterprets, or depoliticizes the history of fascist violence and imperial policies in the eastern Adriatic. Particular attention is given to the role of historiography in these processes: instead of critically deconstructing such narratives, certain segments of the historical profession contribute to stabilizing simplified and nationally homogenizing interpretations, thereby reinforcing their institutional legitimacy.

Through an analysis of public discourses, educational materials, and narrative strategies, the paper points to the persistence of colonial imaginaries that structure perceptions of the “border” as a space of both Italian suffering and civilizing mission. Within such a memory regime, discomfort emerges as an indicative, although often suppressed, aspect of historiographical and public practice. It signals tensions between scholarly knowledge and its social uses while simultaneously raising questions about the responsibility of the historical profession in shaping collective memory.

Parojčić, Ognjen

*Institute of Ethnography of the Serbian Academy of Sciences and Arts,
Belgrade*

Renarrativization of the Self: Treatment, Identity, and the Maintenance of (Ab)Normality

This paper analyzes narratives of personal experiences of addiction, focusing on the process of undergoing treatment. Based on qualitative research conducted through 20 semi-structured in-depth interviews with participants in the rehabilitation phase of an addiction treatment programme at the Clinic for Addiction Disorders of the Institute of Mental Health, the study explores the role of treatment in the process of renarrativizing the personal identities of programme participants.

At the centre of the analysis is the process of defining addiction as an illness and constructing the category of the addict through rehabilitation programmes. Medical knowledge, embodied in the form of a psychoeducational treatment programme, conditions the process of narrativizing the identity of the “(recovering) addict” and shapes the forms of possible self-understanding.

Personal experiences preceding treatment thus become the basis for the (re) construction of the category of the addict and the starting point for the process of renarrativizing personal identity in relation to knowledge acquired through treatment. This process is therefore analyzed through the concept of narrative identity as a specific technology of the self, through which feelings of guilt and remorse are given meaning and space for reinterpretation.

The culturally specific relationship toward substance use, which contributes to the stigmatization of addicts, is examined through the concept of double bind that keeps individuals on the margins even after treatment. The aim of this paper is to highlight the role of the treatment process in reconceptualizing the personal identities of programme participants.

Pentić, Višnja

Academy of Dramatic Art and Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

Framing Discomfort: Tableau Style in Contemporary Croatian Cinema

This presentation examines the self-conscious use of tableau style as a representational strategy for approaching the theme of emotional discomfort in contemporary Croatian cinema. The case studies are two recent, multiple award-winning works: David Gaše's short fiction film *Low Grass* (*Niska trava*, 2023), which portrays the oppressive monotony of growing up in the provinces, and Juraj Lerotić's feature film *Safe Place* (*Sigurno mjesto*, 2022), which addresses the blindness of state institutions toward the mentally and emotionally fragile states of individuals.

The films are connected by an idiosyncratic cinematic language based on strictly formalized static long takes, in which emotionally charged visual dynamics develop through highly geometric compositions, aiming to convey as convincingly as possible the emotions of discomfort, non-belonging, and disorientation experienced by the characters. This approach relies on emphasizing a specific tension inscribed in the logic of moving images as a medium that frames movement, while meaning becomes increasingly complex through the cumulative interdependence of all shots.

The fundamental emotion these films produce in viewers is discomfort arising from an encounter with a world governed by a disrupted logic that simultaneously appears realistic and distorted, and which the filmmakers treat as both acceptable and ordinary—similar to what the German philosopher Günther Anders observed in relation to Kafka's work. Through the use of tableau style, contemporary Croatian cinema symbolically mirrors, while also questioning, the protagonists' entrapment within social frameworks that enable the normalization of discomfort and deepen the sense of powerlessness in confronting the status quo.

Polgar, Nataša

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

The Language of Madness as Resistance to Normalization: Leonora Carrington and *Down Below*

Starting from different paradigms for thinking the language of madness — such as Kristeva's asymbolic muteness (which she attributes to melancholia), or unbelief in language, or Lacan's understanding of psychosis as a void or gap in the symbolic order — this paper proposes the possibility of understanding language as a form of privatization of the symbolic, based on Leonora Carrington's autobiographical text *Down Below*. In Carrington's text, the language of madness is neither mute nor structurally empty, but hypersaturated — it operates through an excess of meaning, and specifically through its reliance on the folkloric imaginary. The subject does not lose access to the symbolic order; rather, she relocates its guarantee from the society/culture to herself, at the moment when the collective order — war, violence, forced hospitalization — becomes frightening and traumatic. Institutional discomfort in the face of such language is not a discomfort before chaos, but before an order to which the collective has no access.

Pumpalović, Anđela

*Department of Ethnology and Anthropology, Faculty of Philosophy,
University of Belgrade, Belgrade*

Subjectivization of Students in the School Context: Normative Bodies and the Negotiation of Identity

This presentation discusses the findings of a two-year ethnographic study conducted at a private international school in Belgrade. It focuses on interpersonal relations and the construction of identity in the context of private education, with particular attention to the categories of students that teachers distinguish on the basis of their behavioral and emotional patterns observed in everyday school interactions. In a school environment mediated by the logic of private capital, where teaching is viewed as a service provision, relationships between students and teachers influence the ways in which rules of conduct are internalized and negotiated, thereby shaping participants' identities and emotional experiences. Through expressions of dislike or approval, as well as through evaluative comments and discussions about students, teachers establish and interpret norms and behavioural expectations within the institutional framework. The presentation therefore centres on the practice of teachers gossiping about students, understood as an informal evaluative and normative practice through which standards and value judgments are articulated. The practice offers insight into the ways in which moral standards are reconsidered and redefined, and how affective and communicative processes are used to maintain and reinterpret cultural and institutional norms. The research shows how these practices function as a form of resistance to a corporate logic that reduces relationships within the school to transactional ones, and how discussion of norms and affects enables teachers and students to redefine standards of behavior within the context of neoliberal education.

Rajić Šikanjić, Petra

Institute for Anthropological Research, Zagreb

Perinić Lewis, Ana

Institute for Migration Research, Zagreb

The Body as a Gift: Body Donation between Discomfort and Normativity in Croatia

The donation of human bodies after death for medical purposes destabilizes established boundaries between ritual, ethical, and utilitarian approaches to the dead body. When a body does not end up in a grave but on an anatomy table, it simultaneously becomes a gift, a resource, and a source of discomfort. This practice can be understood as a shift of the body from the domain of funerary ritual into the sphere of knowledge, education, and institutional regulation.

Drawing on anthropological perspectives on death and the transformations of bodies and rituals, this presentation examines how body donation simultaneously confirms and destabilizes dominant norms related to death and the treatment of the dead body. The presentation is based on a case study of a family in which two generations donated their bodies for medical research, as well as on insights into institutional procedures at medical faculties in Croatia.

The study demonstrates how decisions regarding body donation are shaped through discourses of rationality, social usefulness, and pragmatism, while at the same time producing affectively charged discomfort connected with the absence of the body, the transformation of funeral practices, and displaced forms of commemoration. Discomfort emerges as a signal of tension between normative expectations and alternative ways of engaging with the body after death, opening a space for reflection on the boundaries of the “normal” and the possibilities of shifting them.

Ryer, Paul

School for Advanced Research, Santa Fe, New Mexico, USA

Discomfort and Transborder Affect

Ethnographic work often involves startling moments. For instance, in the words of Alejandro, a Mexican residing in Oaxaca, Mexico: “When Trump said he would take everyone out of there [USA] and return them here [Mexico], I said, ‘Good!’” As a border state pro-migrant activist deeply opposed to current U.S. policies on migration, it is shocking to hear this. On the surface, this sentiment seems to undermine the norms and values of our activism and support for migrants and their struggles. And yet, I am reminded of Anna Tsing’s admonition, that in focusing on transborder migration and migrants, we must not leave behind the left-behind (Tsing 2000). Indeed, I would argue that, as ethnographers, it is especially important to attend to unexpected perspectives like the one referenced above. Perhaps such voices may even be a crucial piece of bigger puzzles, such as why young Latino men shifted strongly enough towards Trump in the 2024 U.S. election that they provided the key electoral margin in several states. Why?

Šamarjaj, Ana

Department of Ethnology and Anthropology, University of Belgrade, Belgrade

The “Black Sheep” of Inclusion – An Ethnographic Insight into Educational Work with Students with Disabilities in Serbia

This paper analyzes the relationships between female educational workers and students with disabilities within the context of implementing inclusive education programmes in Serbia. The aim of the research was to examine the working mechanisms developed by educational workers, as well as the conceptions of people with disabilities that are produced and reproduced through this process. The research was conducted in a small town in Serbia using semi-structured interviews and ethnographic observation.

From the perspective of education workers, there is a gap between official public policies and feasible practices. They articulate this gap through dissatisfaction and frustration with their working conditions and their own professional performance, as well as through fears that, due to a lack of knowledge, they may cause harm to students with disabilities. An implicit goal of their work and students' education is to foster students' increasing independence and prepare them for future employment. In this process, obedience and productivity are required – qualities that different students with disabilities are perceived as capable of achieving to varying degrees – and these simultaneously serve as measures of the education professionals' own success.

The paper argues that a lack of resources not only hinders inclusion but also reinforces the normative classification of students. Students' ability to participate in expected everyday classroom activities determines whether they will be categorized as acceptable, unacceptable, or even dangerous. These categorizations, in turn, shape imaginaries of their future place in society, evoking at times, hope, and at other times discomfort and anxiety.

Tanasovski, Sven

Independent Researcher, Zagreb

Bureaucratized Everyday Life, Work Environments, and the Art of Small Talk

Modern bureaucracy and its ongoing refinement, driven by the pursuit of profit, transform every sphere of human social life into a homogeneous space governed by the presumption of economic gain. If we assume that space frames our behaviour, then behaviour becomes homogenized, while our consciousness and actions become oriented toward the reproduction of history; that is, toward the reproduction of the present moment. This present is never truly stagnant, but rather, from the perspective of a humane ideal of society, increasingly worse than what came before. The space to which most of us devote the greatest amount of time is the workplace. As a routinized environment, it imposes, through its everyday presence, an understanding of the normal as something to which we have become accustomed. Although workplace policies are predominantly shaped by values of competition, business environments seek to maintain the appearance of being “apolitical” in order to maximize the likelihood of acceptance among the broadest possible consumer population. As a result, “controversial” issues, “difficult” topics, and the discomforts of reality that may emerge in workers’ consciousness are often avoided.

This presentation aims to highlight the forms of awareness and behaviour adopted within workplace environments and how they are transferred into other spheres of social life. In other words, it examines how mechanisms of escaping the discomforts of reality emerge and are maintained, and why passivity is common while agency remains rare.

Vrbančić, Mario

*Department of English Language and Literature, Faculty of Humanities
and Social Sciences, Zadar*

Gaza – Genocide as Global Spectacle

In his essay *Thinking after Gaza*, Franco Berardi emphasizes the difference between two sites where genocide occurred under different historical circumstances, Auschwitz and Gaza: “Gaza is not like Auschwitz, because in those camps back then there were no cameras, while today the whole of humanity sits in the living room and observes on-screen its own future, foretold in the present reality of Gaza and Jenin.”

Paradoxically, this difference is difficult to comprehend, almost inconceivable. Just as previous generations struggled to understand how Auschwitz could happen, today we struggle to grasp how Gaza can be happening before our eyes. Perhaps future generations, paraphrasing Theodor W. Adorno, will transform the question “Is poetry possible after Auschwitz?” into the question: How could they have watched? Or: Is a global spectacle possible without genocide?

This presentation examines the production of affects that normalize such a condition, ranging from ignorance and widespread indifference to the fragmentation of our existence within the infosphere, as well as various forms of control exercised by large corporations that, through the use of artificial intelligence, are indirectly implicated in genocide.

